

PRO GRADU -TUTKIELMA

Mika Liuksiala

Om bildliga uttrycksmedel
i fotbollsspråk i norska och svenska
morgon- och kvällstidningar

Tammerfors universitet
Institutionen för filologi II
Pro gradu -avhandling
i nordiska språk
Mika Liuksiala
2001-03-13

Förkortningar

NNSOB (Norstedts norsk-svenska ordbok)

SAOL (Svenska Akademiens ordlista över svenska språket)

SHOB (Svensk handordbok – konstruktioner och fraseologi)

SOB (Norstedts stora svenska ordbok)

SSyOB (Svensk synonymordbok)

INNEHÅLL

1. INLEDNING _____	3
1.1 Material _____	3
1.2 Syfte _____	6
1.3 Metod _____	7
2. OM FOTBOLLENS HISTORIA I SVERIGE OCH NORGE SAMT SPELREGLER ____	7
2.1 Historik _____	7
2.2 Spelets regler _____	9
3. SPORTSPRÅKET _____	10
3.1 Allmänt om tidningsspråket _____	10
3.1.1 Tidningsspråkets internationalisering _____	12
3.1.2 Om sportspråket i tidningar _____	12
3.2 Tidigare forskning om sportspråket _____	14
3.3 Språket i fotbollsreportage _____	15
4. BILDSPRÅKET I DET SVENSKA OCH NORSKA MATERIALET _____	17
4.1 Bildspråk _____	17
4.2 Undersökningen _____	17
5. LIKNELSER _____	18
6. METONYMIER OCH PERIFRASER _____	21
6.1 Metonymier i materialet _____	23
6.2 Perifraser i materialet _____	26
7. METAFORER _____	29
7.1 Krigsmetaforer i materialet _____	32
7.2 Skådespels- och musikmetaforer _____	37
7.2.1. Skådespelsmetaforer i materialet _____	38
7.2.2 Musikmetaforer i materialet _____	44
7.3 Kortspelsmetaforer i materialet _____	47

7.4 Övriga metaforer _____	51
7.4.1 Anfallsspel _____	51
7.4.2 Benämningar på spelare och spel _____	55
7.4.3 Metaforer från en sportgren till en annan (fotboll) _____	57
7.4.4 Dribbling _____	60
7.4.5 Teknik _____	64
8. RESULTAT _____	69
8.1 Statistik _____	69
8.2 Analys _____	71
DISKUSSION _____	80
SAMMANFATTNING _____	82
MATERIAL _____	84
KÄLLITTERATUR _____	84
ÖVRIGA KÄLLOR _____	87
BILAGOR _____	89
Bilaga 1 _____	89
Bilaga 2 _____	90
Bilaga 3 _____	92
Bilaga 4 _____	94

1. INLEDNING

Den här pro gradu –avhandlingen handlar om bildspråket i norska och svenska fotbollsreportage. Eftersom jag har skrivit mina föregående skriftliga arbeten (pro seminariet och seminariet) om temat fotboll, var det naturligt att fortsätta med samma ämne.

Sport i tidningar är någonting nytt, det är ett ganska färskt fenomen. Det var bara för 140 år sedan, 1860, som en amerikansk tidningsman, James G. Bennett, gav ut några tidningsnyheter, där också idrotten fick något spaltutrymme. (Boberg 1970 se Östberg 1993, s. 3) Omkring 60 år senare, under 1920-talet, började Dagens Nyheter i Sverige skriva sportnyheter (Jonason 1954 ur Lindstedt 1989 se Östberg 1993, s. 4). Trots att idrottspråket¹ har en drygt hundraårig historia bakom sig i pressen, har det inte intresserat forskare särskilt mycket. Forskarna har inte heller varit särskilt intresserade av fotbollsspråket i någon högre grad, men med detta arbete försöker jag avhjälpa det missförhållandet. Mitt personliga motiv till detta tema var mitt enorma intresse för fotboll, spelens kung.

1.1 Material

Mitt primärmaterial består av två huvudstadstidningar, den norska rikstidningen Aftenposten och den sverigesvenska rikstidningen Dagens Nyheter (DN). Utöver dessa två stora dagstidningar har jag valt att undersöka även fyra kvällstidningar: två från Norge och två från Sverige. De norska kvällstidningar som jag har undersökt är VG (Verdens Gang) och Dagbladet samt de svenska kvällstidningarna – Aftonbladet och Expressen. Ur dessa tidningar har jag valt junimånad 1996 och tidsperioden juni-juli 1998. Tanken bakom mitt val – en norsk och en svensk huvudstadstidning samt norska och svenska kvällstidningar – är att jämföra språket mellan morgon- och kvällstidningar.

Orsaken till att jag valt åren 1996 och 1998, var att fotbollsutbudet var som störst under de åren. År 1996, från den 8 juni till den 30 juni, spelades Europamästerskapets slutturnering i England och år 1998, från den 10 juni till den 12 juli, spelades fotbolls-VM i Frankrike.

Det totala antalet artiklar, reportage o d, både norska och svenska, är 551 stycken. Materialet från samtliga tidningar omfattar bland annat match- och spelanalyser, matchrefe-

rat, kommentarer, krönikor, notiser, presentationer och reportage som innehåller bildliga uttryckssätt. Av primärmaterialet är ungefär 57 % från EM-turneringen och resten från fotbolls-VM.

Jag försökte plocka fram samma matcher och deras matchreferat för att kunna jämföra språkliga uttryckssätt i de norska och svenska dags- och kvällstidningarna, men det var inte helt möjligt eftersom tidningsredaktionerna framhävde matcherna på olika sätt. Jag ger ett exempel på detta: i en tidning står det ett helt reportage om en kamp, t ex Iran-USA, medan i en annan tidning står det bara slutresultatet och målskyttarna. Det totala antalet användbara belägg angående de analyserade grupperna (se sidan 83) uppgår till 2745. Denna siffra fördelar sig mellan EM- och VM-artiklarna, så att den första har 1673 exempel och den andra 1072. Jag har även placerat exempelsatserna bredvid varandra, så att det är lättare för läsare att göra sina egna jämförelser mellan de två analyserade språken. Jag har även försökt finna samma händelse på norska och svenska för att kunna jämföra uttryckssätten, men detta var inte alltid möjligt som jag har förklarat ovan. Tidningarna har jag grupperat efter modellen nedan.

Morgontidningar:

Dagens Nyheter (Sverige) och Aftenposten (Norge)

Kvällstidningar:

Expressen (Sverige) och VG (Norge)

Aftonbladet (Sverige) och Dagbladet (Norge)

EM-materialet, där det totala antalet artiklar var 314 medräknat både det norska och det svenska, omfattade bl.a. följande länder: Bulgarien, Danmark, England, Frankrike, Holland, Italien, Kroatien, Portugal, Rumänien, Ryssland, Schweiz, Skottland, Spanien, Tjeckien, Turkiet och Tyskland. Det norska och det svenska VM-materialet, vars totala antal artiklar var 237, innehöll olika typer av artiklar om Brasilien, Chile, Danmark, England, Frankrike, Italien, Marocko, Norge och Tyskland. I alla de sex tidningarna, som jag hade som primärmaterial, förekom det likartade reportage där skribenten beskrev matchens gång, från början till slut, med dess kulmen. Jag upptäckte även presentationer, spelar- och tränarintervjuer i alla tidningar, särskilt i de norska. Före varje match kunde man läsa om bägge lagens förhandssituation, laguppställning och kanske intervjuer. I bi-

---

¹ Språket som förekommer i artiklar, reportage o.s.v. om sport. Även speciella termer för varje gren.

laga 2 finns det en lista över de journalister, som har rapporterat från England och Frankrike, sorterade efter tidning. Såväl den svenska Dagens Nyheter som den norska Aftenposten har begagnat nationella nyhetsbyråer: TT² och NTB³ som har till huvuduppgift att förse press, radio och tv med nyheter både från Norge (NTB) och Sverige (TT) samt utlandet.

Skribenterna (se bilaga 2) behandlade i sina artiklar inte bara matcher utan också fotbollsvåldet som tråkigt nog var och är förknippat med fotboll. Det förekom mer eller mindre våld såväl under EM som VM. Eftersom ingetdera av de två länder, som mitt arbete angår, kvalificerade sig för EM-slutspel, kan man anta att de publicerade artiklarna är objektiva. I några reportage lyser journalistens åsikt om match, slutresultat och domare tydligt fram, dvs. han/hon tycker inte om till exempel de beslut som domarna har fattat.

Norge kvalificerade sig för VM-slutspel i Frankrike och det kunde man märka, när man såg antalet journalister, inalles 27 stycken, som de norska tidningarna både morgon- och kvällstidningarna skickade till Frankrike, medan antalet svenska journalister i Frankrike var hälften mindre. Beträffande turneringen i Frankrike var de norska artiklarna inte alltid så objektiva, eftersom Norge var med. Å ena sidan hyllade man inte bara det norska laget i norsk press utan de fick även svidande kritik över sina prestationer, till exempel efter matchen mot Marocko som slutade oavgjort. Men å andra sidan var norska pressens beröm för segern över Brasilien överdrivet.

De svenska tidningarna - Dagens Nyheter, Aftonbladet och Expressen – skickade också fotbollsrapporter från Frankrike och deras reportage kan sägas vara någorlunda objektiva, även om de kritiserade med hårda ord det norska sättet att spela fotboll. Särskilt efter Norges match mot Marocko skrev Aftonbladets Lasse Sandlin att Norge var en skam för nordisk fotboll, men efter matchen mot Brasilien, som Norge vann med 2-1, fick han dra in sina ord och be offentligt om förlåtelse. Norges överraskande seger över Brasilien gjorde att svensk press prisade norrmännens prestation. Europamästerskapet i England fick ungefär lika stort spaltutrymme i norska och svenska tidningar, men norrmännen skrev mer om fotbolls-VM tack vare det norska deltagandet.

---

² Tidningarnas Telegrambyrå (Sverige)

³ Norsk Telegrambyrå (Norge)

1.2 Syfte

Sportspråket och speciellt *fotbollsspråket* utgör en speciell genre inom tidningsspråket, såväl i norskan som svenskan. Sportreferat skiljer sig från övriga artiklar i många avseenden. Det är karakteristiskt för sportspråket att det finns bland annat gott om metaforer. Eftersom materialet består av norska och svenska fotbollsrapporter från EM och VM som är skrivna av flera skribenter (se bilaga 2), både kvinnliga och manliga, finns det många möjligheter till jämförelse. Mitt syfte med detta avhandlingsarbete är att beskriva och analysera bildspråket, som är en väsentlig del av idrottspråket, i de norska och svenska reportagen. Jag försöker hitta svar på följande frågor:

a) *vilka metaforer* använder man i fotbollsreportage?

- i norskan
- i svenskan

b) *varför använder man dem*, d v s vad dessa metaforer har för funktion?

c) *är de bildliga uttrycken s k allmänna (vardagliga) metaforer eller har fotbollsspråket sina egna?*

d) om det finns nya eller gamla metaforer, *hur ska man definiera skillnaden mellan ny och gammal?* Kan man över huvud taget ställa frågan om det finns nya eller gamla metaforer i fotbollsspråket?

Ofta är det så att journalister kommer på nya, färska uttryck för matchhändelser eller de kan använda metaforer som har använts en längre tid. Jag försöker hitta svaren på frågorna ovan genom att jämföra språket mellan

1. norska och svenska morgontidningar
2. norska och svenska kvällstidningar

Min hypotes är att det inte finns några stora skillnader mellan norskt och svenskt fotbollsspråk.

1.3 Metod

Som sagt, mitt material består av fotbollsreportage från norska och svenska tidningar. Med hjälp av dessa ska jag göra en jämförande stilistisk undersökning. Den metod som jag har använt är att läsa igenom alla 551 artiklar och samtidigt exciperera varje ord, term och uttryck som har med sportspråket att göra. Antalet belägg har jag inte räknat ut, men jag tror att det överstiger 500 stycken. Jag plockade ut och katalogiserade alla exempel som jag fann vid exciperingen med hjälp av Gunnar Tingbjörns (1976) artikel, där det fanns följande grupper: *krigsmetaforer*, *skådespelsmetaforer*, *kortspelsmetaforer* och gruppen övriga metaforer: *teknik*, *farkoster* och *åkdon*, *ljusfenomen*, *världslig* och *kyrklig hierarki*, *hushåll* och *hantverk* och *djur* samt *liknelser* och *metonymier*. Ytterligare kom jag på några kategorier till, som till exempel *anfallsspel*, *benämningar på spellspelare*, *beteende*, *blandade*, *boxning*, *cirkus*. Varje ord, term eller uttryck, som jag inte visste någon annan plats för, placerade jag i gruppen *blandade*. Nästa fas var att sätta igång med att läsa källlitteratur som jag hade fått ihop.

Analysen av terminologin har jag gjort med hjälp av facklitteratur, bland annat *Spelregler för fotboll med 5-mannafotboll och 7-mannafotboll* (1996) och ordböcker: *Norsk ordbok* (i Norsk språk 2.0), *Norstedts norsk-svenska ordbok* (NNSOB), *Norstedts stora svenska ordbok* (SOB), *Svensk synonymordbok* (SSyOB), *Svensk handordbok – konstruktioner och fraseologi* (SHOB) och *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* (SAOL).

2. OM FOTBOLLENS HISTORIA I SVERIGE OCH NORGE SAMT SPELREGLER

2.1 Historik

Fotboll, som spelas på samtliga kontinenter i världen, är en av de äldsta och största idrottsgrenarna i världen. Sommaren 1994 kunde antalet spelare (herrar och damer) räknas upp till 140 miljoner i 600 000 klubbar, varav t ex Europa hade 18 miljoner och Sydamerika 17,5 miljoner spelare (Svensk fotboll - igår, idag, i morgon. 1994, s. 13).

Någon form av fotboll fanns redan i det gamla Kina, Babylonien, Egypten och Grekland. I England spelade lag med växlande antal spelare med en uppblåst komage på landsvägen. Detta spel gick ut på att driva bollen över motståndarnas mållinje. Det blev ofta våldsamt och förbjöds under vissa perioder som anstiftan till upplopp. De engelska inter-

natskolorna tog upp fotboll på schemat under 1800-talet, men dessa kunde inte enas om reglerna. Den stora skillnaden gick mellan dem som utövade "the dribbling game" och "the running game", där man också fick ta bollen med händerna. (Compact 98 –multimedialexikon, fotboll)

Fotball Association bildades 1863 och den fastställde reglerna för renodlad fotboll (soccer). Rugby Union bröt sig ur denna 1873 för att utöva sitt eget spel. Engelska cupen, Fotboll Association Cup, instiftades 1871 och ligan startade 1888 med 12 klubbar. Från att ha varit ett spel för "gentlemen", främst elever vid internatskolorna, spred det sig snabbt till arbetarklassen. Spelare värvades genom att bereda arbete på orten och de blev så småningom betalda heltidsspelare, dvs. professionella. FIFA, Fédération Internationale de Football Association, instiftades 1904 och två av instiftarna kom från Norden – Dansk Boldspil Union (DBU) och Svenska Bollspels Förbundet (SBF). (Compact 98 –multimedialexikon, fotboll) Samma år, den 1 maj 1904, spelades den första internationella fotbollsmatchen mellan Belgien och Frankrike i Bryssel. (FIFA, Olympic Football Tournament, 1994)

Svensk fotbollshistoria började 1890 då den första internationella fotbollsmatchen spelades i Sverige. De två lagen, som möttes den 14 september, var Halmstads BK (föreningen existerar inte längre) och ett danskt lag från Köpenhamn, Akademisk Boldklub. Två år senare, 1892, spelades den första svenska matchen efter de moderna reglerna. Denna match såg dagsljuset på Heden i Göteborg den 22 maj mellan Örgryte och Lyckans Soldater. När Örgryte slog Idrottens Vänner i fotbollsfinalen, handlade det om den första SM-tävlingen och årtalet var 1896. År 1904 instiftades FIFA, Fédération Internationale de Football Association, och även samma år inrättades en "sektionsstyrelse för fotboll och hockey" inom Riksidrottsförbundet. Det var ur denna sektionsstyrelse som Svenska Fotbollförbundet stack fram två år senare och då godkändes namnet Svenska Fotbollförbundet officiellt (Svenska fotbollförbundets historia, 1998).

En enda gång har det hållits fotbolls-VM i Sverige (1958) och då besegrade Brasilien Sverige i finalen med 5-2. Något oförglömligt hände 1994, då tog Sverige hem bronsmedaljer med sådana spelare som Thomas Ravelli och Henrik Larsson i toppen. (Svenska fotbollförbundets historia, 1998) Sommaren 2000 fick Sverige en möjlighet att visa vad de kan i fotbolls-EM som avverkades i Belgien och Holland. Turneringen var historisk i varje fall på

ett sätt; det var tre nordiska landslag - Danmark, Norge och Sverige - som spelade i samma EM-slutspel.

Fotbollslivet i Norge har börjat för omkring 115 år sedan och därför är årtalet 1885 så viktigt i Norges fotbollshistoria. Det var nämligen då som det första norska fotbollslaget grundades och fick namnet efter Norges före detta huvudstad, Kristiania: Christiania Fotballclub. Fastän den första fotbollskampen spelades 1886 mellan Christiania Fotballclub och besättningen från ett engelskt örlogsfartyg som låg i Oslo hamn, så instiftades Norges Fotballforbund först 16 år senare den 30 april 1902. Sex år därpå inträdde norrmännen i FIFA, Fédération Internationale de Football Association. Samma år som Norge fick medlemskapet i FIFA, spelade de sin allra första landskamp, där motståndaren var Sverige i Göteborg. Det gick inte så bra med Norge, även om norrmännen gjorde första målet i matchen bara efter 45 sekunder – matchens slutresultat blev 11-3 för Sverige. (NFF-fakta Høydepunkter i norsk fotballhistorie, 1999)

År 1994 hölls VM-slutspelet i USA och Norge var också med i turneringen, men de åkte ut efter gruppspelen. Brasilien blev världsmästare, efter straffsparkstävlingen, för fjärde gången. För drygt två år sedan hölls fotbolls-VM i Frankrike och då hade det norska A-landslaget något mer vind i seglen. De åkte vidare till åttondelsfinaler efter en överraskande seger över Brasilien, men därefter gick det illa: Italien segrade med minsta möjliga marginal, 1-0. (NFF-fakta Høydepunkter i norsk fotballhistorie, 1999) Nittioalet betydde och betyder mycket för Norge och norrmän, för då nådde de hittills sina kanske bästa resultat i fotboll. Tack vare en person: Egil "Drillo" Olsen. Han tog över det norska landslaget och ledde sin trupp till stora segrar. Det var hans förtjänst att Norge blev en bättre fotbollsnation och bland annat kvalificerade sig för VM-slutspel två gånger i rad: USA 1994 och Frankrike 1998. Under Olsens tid fick norsk fotboll respekt hos andra större europeiska fotbollsnationer och även utanför Europa. Drillo-perioden har tagit slut i norsk fotboll och nu är det nya vindar som blåser i landslaget, med Nils Johan Semb som förbundskapten. (De største prestasjonene, 1999)

2.2 Spelets regler

Ett fotbollslag består av elva spelare: en målvakt, som får spela bollen med hela kroppen (huvud, fötter och händer) bara inom straffområdet och utanför straffområdet med hela kroppen exklusive händerna, och tio övriga spelare, utespelare, som får använda händer

bara vid inkast. Utespelare får även spela bollen med huvudet. Lagen spelar på en rektangulär spelplan, som måste uppfylla följande krav vid internationella matcher: längd 100-110 meter, bredd 64-75 meter. (Spelregler för fotboll med 5-mannafotboll och 7-mannafotboll 1996, s. 7.)

Matchen pågår i två lika halvlekter om 45 minuter, om inte något annat överenskommit mellan domaren och de två deltagande lagen (Spelregler för fotboll med 5-mannafotboll och 7-mannafotboll 1996, s. 26). Lagen byter planhalva med varandra efter paus som är 15 minuter lång. Avspark är ett sätt att starta eller återuppta spelet och det utförs alltid vid matchens början, efter att mål gjorts, vid den andra halvlekens början eller vid varje eventuell förlängningsperiods början. (Spelregler för fotboll med 5-mannafotboll och 7-mannafotboll 1996, s. 28) Ett mål kan godkännas om hela bollen har passerat mållinjen, mellan stolparna och under ribban, förutsatt att inget regelbrott – t.ex. hands⁴ eller krokben⁵ - begåtts tidigare av det lag som skjutit mål (Spelregler för fotboll med 5-mannafotboll och 7-mannafotboll 1996, s. 31). Går bollen ur spel över en av kort- eller sidolinjerna, återupptas spelet genom inkast, inspark eller hörnsparck. Inkastet görs vid sidolinjerna och insparken vid kortlinjerna. Det är antingen målvakten eller en utospelare som utför inkastet. Samma regler gäller för insparken. Hörnsparck döms av domaren, när hela bollen gått över mållinjen på marken eller i luften eller när mål inte har gjorts: om en spelare i det försvarande laget sparkat bollen över mållinjen, blir det en hörnsparck, men inte om det gäller en spelare i det anfallande laget. (Spelregler för fotboll med 5-mannafotboll och 7-mannafotboll 1996, s. 54.) Om ett regelbrott sker inom straffområdet, döms det en straffspark som läggs från en straffpunkt som ligger elva meter från mållinjen (Spelregler för fotboll med 5-mannafotboll och 7-mannafotboll 1996, s. 6).

3. SPORTSPRÅKET

3.1 Allmänt om tidningsspråket

Tidningar och Internet tävlar om spridningen av språkliga nyheter och även om det ser ut som om Internet håller på att vinna tävlan om läsare, trycks det ännu många olika tidning-

---

⁴ **hands:** otillåten beröring av bollen med handen eller underarmen i fotboll. (SOB, s. 452). (avsiktligt eller oavsiktligt)

⁵ **krokben:** vissa uttr. hinder i form av ett utsträckt ben avsett för ngn att snubbla på *sätta ~ för ngn* (SOB, s. 639)

ar i det moderna samhället, t.ex. kvälls-, morgon-, och rikstidningar. Dessa tryckalster innehåller texter som brukar benämnas sakprosa. De dagliga tidningarnas texter utgör den huvudsakliga delen av den moderna svenska sakprosan. Det kan hållas för sannolikt att en mycket stor del av Norges och Sveriges befolkning läser en eller flera tidningar dagligen och därför är det befogat att påstå att tidningsspråket har ett stort inflytande på människors sätt att använda språket. (Grahm 1965, s. 3)

Vad är typiskt för massmediespråket eller tidningsspråket? Har det några speciella särdrag? Här måste jag precisera att jag avser samma sak med journalistspråk, massmediespråk och tidningsspråk. När man talar om journalistspråket, skall man komma ihåg att det inte är fråga om någon sammanhängande helhet utan språket måste anpassas efter situation och sändarroll. Till exempel producerar en sportjournalist och en ledarskribent helt olika texter. Enligt Vinje (1982, s. 116, 118) är det flera faktorer som påverkar stilen i en tidningsartikel. Stilpåverkade faktorer är sändare (kön, utbildning, ålder o s v), ämne (allvarlig, skämtsam, viktig m m), avsikt (informera, påverka), mottagare (kön, utbildning, ålder o s v) och situation. För det första kan tidningsspråket indelas i följande grupper efter innehållet, som till exempel officiella och redaktionella meddelanden, inrikes/utrikes nyheter och reportage, kultur, teknik, sport och friluftsliv (Dahlstedt 1969, s. 5). För det andra är dessa texter riktade till vissa målgrupper, såsom är fallet med sport-, kultur- och ekonominyheter samt politiska debatter. En rubrik i en artikel måste vara kort, snärtig och uttrycksfull vilket har föranlett att själva rubriken får stel syntax, nya sammansättningar, kortord och förkortningar. Dessa faktorer har inflytande på brödtexten och även det allmänna språkbruket (Dahlstedt 1970, s. 18). "...mass-mediaspråket kan godt sammenlignes med andre miljøspråk som klassespråk, yrkesspråk o s v", skriver Karsten Alnæs (1973).

Språk är någonting som förändrar sig med tiden och tidningssvenskan⁶ utgör här inget undantag. Harald Wigforss (1962, s. 81) skriver om tidningssvenska i en artikel:

Tidningssvenskan är en fruktansvärt företagsam krabat som under årtiondenas lopp gjort av med pluralformer, konjunktiv, starka verb och många ganska präktiga ord men samtidigt inte tvekat att sätta märkliga nykonstruktioner i de gamlas ställe.

---

⁶ "etikett för en mångfald olikartade stiltyper i tidningar. Huvudarter t ex veckotidnings-, dagspressstil. I den senare skiljer sig ledare, kulturartikel, reportage, sport etc. åt (Cassirer, s. 106)."

Å ena sidan har det inte sällan sagts att journalisterna skriver alltför långa meningar och stycken och att de skriver obegripligt, d.v.s. använder svårbegripliga och okända fackord och -uttryck. Men å andra sidan har utvecklingen gått i motsatt riktning: syntaxen är enkel, meningarna har blivit korta och de inleds nästan alltid med subjekt. (Åkermalm 1972, s. 17) Ytterligare kan det sägas om tidningarnas språk att det har genomgått och genomgår en utveckling mot en talspråkligare syntax (Vinje 1970, s. 9).

3.1.1 Tidningsspråkets internationalisering

Tidningsspråket håller på att bli mer internationellt och det rör sig framför allt om engelskan som utövar inflytande på språket i tidningarna både i Norge och Sverige. I våra dagar är det inte ovanligt att engelskan tränger in i språket, eftersom det finns engelskundervisning för alla. Det sänds även engelskspråkiga filmer och shower via TV och satelliter (Vinje 1970, s. 107). Det dominerande språket är, som sagt, engelskan, främst den amerikanska engelskan (Dahlstedt 1970, s. 81). Stig Nilsson (1986) skriver i sin artikel *Engelskan i tidningssvenskan* att i den allmänna nyhets- och reportagetexten är de engelska orden inte iögonenfallande många, men gott om engelska ord möter vi som bekant på sportsidorna, främst i förhållandevis nya grenar. Han fortsätter att de engelska orden, som sportsidoläsaren möter i texten, knappast vållar några förståelighetsproblem. Dessutom hävdar Nilsson (ibid.) att sportskribenten menar att idrottshungriga som läser hans produkter bättre förstår följande uttryck ur ishockeyspråk - *forechecking*, *foul* och *time out* - än möjliga översättningar. Även Magnus Ljung (1988) påpekar att man påträffar mera ovanliga och svårförstådda engelska lån till exempel i sportspråk som är en mera specialiserad genre. Ljung ger ett exempel: "(Han fick) den ulti^ma träffen" som används om en fotbollsspelare som fått ett perfekt tillslag på bollen.

3.1.2 Om sportspråket i tidningar

Inom tidningsspråket finns det många olika stilarter, genrer, som består av olika stildrag, och sportspråket är en av de stilarterna. Det är först efter första världskriget som sportsidorna har ökat i antal och journalisterna har specialiserat sig på ett specialområde, nämligen idrott (Vinje 1970, s. 14). Idrottsstil kan påträffas i sportreportage, längre djupborrande skildringar av sport- och idrottsevenemang (t.ex. tävlingar av olika slag) med nyhetsvärde. Skribenterna rapporterar vanligen om ett ämnesområde som är bekant för läsare

och som läsarna är intresserade av. Därför kan de använda facktermer samt engelska ord och uttryck som inte behöver förklaras. Det finns massor med facktermer och engelska ord och uttryck, särskilt inom moderna idrottsgrenar (t.ex. fotboll, golf, ishockey, motorsport): *birdie, forechecking, game, volley*. (Möijer 1989, s. 57)

Gunnar Tingbjörn (1976, s. 89) skriver i sin artikel att "s p o r t s p r å k e t, som kan sägas vara ett begrepp som i sig innehåller en mängd särspråk (till exempel olika grenars fackord) och skilda stilarter." Det talade sportspråket skiljer sig exempelvis på många väsentliga punkter från sportspråket i skrift (ibid, s. 89). Ett fotbollsspel kan anses vara likvärdigt med en pjäs, där spelare är skådespelare, med tusentals åskådare som vill ha nöje och avkoppling, eftersom de har köpt inträdesbiljett. Sportjournalisten har till uppgift att beskriva händelser och prestationer som ibland är dramatiska och som kan vara svåra att förstå eller formulera (ibid, s. 95). I en sådan situation har journalisten som sitt verktyg hyperboler som är uttryck som innebär en stark (medveten) överdrift och används av stilistiska skäl e.d. (SOB, s. 483).

Ex. Köpings kontringar var livsfarliga... (Tingbjörn 1976, s. 96)

Ex. Långa stunder fanns det bara ett lag på banan (ibid, s. 96)

Tingbjörn skriver att hyperboler, som är slående och nykonstruerade, kan användas som en alternativ lösning att väcka läsarens intresse och engagemang (ibid). Sportreportage är nästan alltid skrivna efter samma modell; journalisten redogör för händelserna i matchen och då kan han eller hon liva upp artikeln med ordlekar. Om en idrottsman eller -kvinna har ett namn eller ett yrke som kan ge associationer, så blir han eller hon föremål för uppmärksamhet i form av ordlekar.

Ex. Göran Bengtsson är brevbäraren som satte allt på ett kort (ibid, s. 97).

Hur beskriver några standardverk i stilistik sportspråket? Vad är karakteristiskt för språket i tidningarnas sportspalter? Sportspråket är ju en stil för sig. Sportreferat skiljer sig från övriga artiklar i många avseenden:

Merendels är dessa (*sportreferat* och *sportkåserier*⁷) hållna i en kåserande stil, uppblandad med lågprosa. Idrottsspråkets fackterminologi är till stor del hämtad från engelskan

---

⁷ "kåsera (kåseri) – skriva eller tala ledigt och roande men vanl. utan djupare syfte (SOB, s. 662)"

och inflytandet från detta språk är också i övrigt starkt. Nybildningar, omformningar av gamla ord och rikedomerna på metaforer är karakteristiska drag (halvbacken *matar kedjan* med *branta stickare*, centern *nätar*, boxaren får en *karamell* på hakspetsen), likaså smeknamn på idrottsstjärnor, lag och föreningar (*Garvis*, populär fotbollsspelare i *de gulkantade*, AIK) (Fröberg 1967, s. 144).

Också Cassirer skriver om att det finns specialspråk i sportreportage (1986, s. 29).

Orden: termer, smeknamn, förkortningar, krigsmetaforik. Värderingar. Starkt känsloladdade ord.

Menings- och satsbyggnad: kan egendomligt nog inte så sällan vara hypotaktisk och komplicerad.

Övrigt: obegripligt för den oinvidde. Sporten framställs som den enda väsentliga i universum.

Sportspråket är behövligt, eftersom det finns så mycket inom idrott, som inte kan yttras på något vanligt sätt. Evert Wadenstein (1957, s. 80) beskriver idrottspråket "som enkelt, kärvt och träffsäkert som porlar som klart vatten, framsprunget ur idrottens friska källor". Sportspråket får sin färg och egenart genom sitt speciella ordförråd och sätt att skapa nya ord och sammansättningar.

3.2 Tidigare forskning om sportspråket

Trots att det inte har funnits någon större iver att forska i sportspråket bland språkforskare, har jag hittat några intressanta och nyttiga artiklar/verk, som behandlar sportjournalistik/idrottspråk. Den första artikeln, som är värd att omnämnas och som jag även har använt som källmaterial i mitt seminariearbete, är Gunnar Tingbjörns *Sportspråket i spalterna – ett målrelaterat språk* (1976). Andra användbara artiklar, även om de är gamla, som jag har haft till mitt förfogande, är Evert Wadensteins *Om svenskt idrottspråk* (1957) och Bengt Nermans *Fiktion eller verklighetsbeskrivning? Om språksyn och idrottstexter* (1968). Även något nyare böcker om idrottspråket finns tillgängliga: Anders Vestergårds *Hur få en mera kompetent sportjournalistik?* (1992), Thomas Östbergs *Sportjournalistik – en innehållsanalys av fyra dagstidningar 1961 – 1991* (1993) samt den engelskspråkiga *The language of sport* av Adrian Beard (1998). Eftersom jag kommer att jämföra det norska och svenska materialet, använder jag också en norsk bok om sport-

språk: Thore Roksvolds (red., 1993) *Sport i avis – 7 analyser av norsk sports-journalistikk*

The language of sport av Adrian Beard är den nyaste publikationen, som jag har fått tag på, angående området idrottsspråk och -journalistik. Det som han skriver om i sin bok är allt som berör sport, bland annat livet inne i och utanför sporten, men jag är mest intresserad av delen Sportswriting. De två näst nyaste av de här ovannämnda böckerna är Roksvold- och Östbergböckerna. Roksvoldboken innehåller flera intressanta artiklar bl.a. om språkliga effekter, fotbolls-, sportjournalistik och sportmetaforer i allmänspråk. Egentligen skriver Östberg inte om språket, utan han har jämfört sitt material övergripande. På samma sätt som Roksvold, har likaså Vestergård undersökt sport-journalistik, men han ägnar en liten del åt sportspråket. Det område som Nerman har undersökt är idrottssidor och –texter och det har han gjort tämligen noggrant. Gunnar Tingbjörn beskriver ordförrådet och klargör bildspråket i idrottstexter. Artikeln *Om svenskt idrottsspråk* av Wadenstein koncentrerar sig på ordförrådet.

Eftersom jag kommer att undersöka bildspråket i tidningar, spelar det skriftliga materialet huvudrollen i min uppsats, men likaledes är ordböckerna mycket viktiga hjälpmedel i detta arbete. Utöver ordböckerna har jag också använt mig av en rad böcker i stilistik, bland annat Teleman & Wieselgrens *ABC i stilistik* (1990), Peter Cassirers *Stilistik & stilanalys* (1986) och Paul Fröbergs *Stil* (1967), som har gett mig värdefull information om hur man kan beskriva bildspråket. Även Reijo Mäkeläs (1992) pro gradu –avhandling om fotbollspråket har varit mig till stor allmän nytta.

3.3 Språket i fotbollsreportage

Det finns skillnader mellan det allmänna sportspråket och fotbollsspråket. Fotboll är ju en gren inom sporten och när en fotbollsjournalist skriver en artikel om matchen, följer han samma regler som andra sportjournalister.

Fotbollsjournalister skriver på ett alldeles speciellt sätt. Deras läsare väntar sig att de ska skriva just så. Ingen har bestämt det, men ändå kännetecknas mycket som skrivs om fotboll och ishockey av följande inslag (från Teleman & Wieselgren 1990, s. 31):

Främmande ord i myckenhet: Ex. *neutralisera, strateg.*

Facktermer: Ex. *spelklar, rökare, krysset.*

Ordglädje, i synnerhet djärva sammansättningar: Ex. *målfabrikationen, fotbollsmedelsvensken, välspel.*

Vildvuxet bildspråk: Ex. *Åke visade att han hade hållit krutet torrt, ladda kanonen, högt tryck Gais alla motorer. Det var ibland hönsgård under rävbesök över akterstädarnas uppträdande.*

Omskrivningar (perifraser) i synerhet om spelare och lag: Ex. *allianskusinerna* (IFK Göteborg och Gais), *den grönsvarta järntrusten* (Sandviken).

Karaktiserande adjektivattribut, ofta med den bestämda artikeln struken: Ex. *hårtskjutande Hasse Johansson, favorittyngda hemmalaget.*

Appositioner: Ex. *Landskrona BoIS 22-årige matchvinnare.*

Långa, ofta participiella attribut: Ex. *de huttrande trogna hemmaåskådarna.*

Förnamn, ofta i smeknamnsvariant: Ex. *Beppen, Orvar, Masken.*

Klichéer, ofta uttryck som finns även i andra slag av texter, men som här förekommer påfallande ofta: Ex. *rekord- , dröm- , bollen är rund, lägga på ett extra kol.*

Talspråksord, ofta ur slangen: Ex. *skraj, fixa, greja, hålla stilen, joxa med trasan.*

En del egenheter kan förklaras ur ett behov att språkligt variera ett fixerat, från text till text ganska likartat innehåll.

4. BILDSPRÅKET I DET SVENSKA OCH NORSKA MATERIALET

4.1 Bildspråk

Vad är bildspråket egentligen? Vad har det med språk i allmänhet att göra? Först måste jag precisera att jag menar samma sak med metaforer och bildspråk. I inledningen till boken *Metafora – ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* (1992) anförs det att det är en egenskap att skriva på ett metaforiskt sätt och att det finns metaforer överallt i vår kultur i dess olika texter. Olika kulturer har olikartade metaforer, men gemensamt för dem alla är människans tankar och hennes förmåga att tänka metaforiskt. (ibid, s. 7) Bildspråket är någonting som vi möter nästan varje dag och i olika sammanhang, men vi fäster inte särskild uppmärksamhet på det. Med andra ord är det en naturlig del av vardagslivet. Lakoff och Johnsons (1980) huvudtanke vad gäller metaforiken är att både de mänskliga tankeprocesserna och språkstrukturen har metaforiska beståndsdelar, dvs. om det metaforiska begreppet är systematiskt, så påverkar det även språket som blir systematiskt (ur Nordman 1992, s. 162). Lakoff och Johnson anser jag vara föregångare på metaforforskningens område. Nordman har använt som exempel *tid är pengar*, som härleder till att man också kan spara eller slösa tid på något. Peter af Trampe (1990) anför att det inte bara är poeter och skönlitterära skribenter som använder sig av bildspråk och metaforer utan de förekommer även i vardagligt språk. Olaf Homén (1954) skriver i sin bok *Poetik* om de bildliga uttrycken och nämner att dessa är känsloladdade och omedelbara till sin karaktär. Hans påstående stämmer med det faktum att ett fotbollsspel och ett fotbollsreferat också är känslomässiga och omedelbara till sin karaktär. Fröberg (1967) anför att de figurliga uttrycken hör främst till *bildspråket* som betyder att man jämför en – i något avseende besläktad – föreställning med en annan föreställning, som mer omedelbart talar till fantasin eller känslan och på detta sätt vinner en föreställning i åskådlighet eller i stämningens värde.

4.2 Undersökningen

Gunnar Tingbjörn har skrivit sin artikel om sportspråket redan 1976 och eftersom denna artikel är den enda tillgängliga om sportspråkets bildspråk, har jag haft den som underlag för min analys av de olika artiklar som jag har haft som källmaterial. Tingbjörn har bestämda klassificeringar/grupper i sin artikel, men utöver dessa grupper har jag även skapat mina egna grupper eller klassificeringar. Han har även gett några exempel på de

grupper som han har använt, men det finns inga förklaringar till exemplen. Jag kommer att förse mina exempel med förklaringar.

I de följande kapitlen kommer jag att analysera bildspråket som jag funnit i mitt primärmaterial – de norska och svenska morgon- och kvällstidningarna. Analysen kommer att ske på följande sätt: först finns det en gruppering, t.ex. krigsmetaforer, som förses med exempel från alla de sex tidningarna, som jag har haft som material. Exempelen förklaras såvitt det är möjligt. I slutet av varje kapitel sammanfattar jag kortfattat den gruppen som jag har behandlat och analyserat samt i kapitlet 8.2 analyserar jag de behandlade grupperna noggrannare. Mitt material består av tidningar från två år, 1996 och 1998, men det blir ingen separat behandling av exemplen utan de ska behandlas tillsammans: Dagens Nyheter (1996 o. 1998), Expressen (1996 o. 1998), Aftonbladet (1996 o. 1998), Aftenposten (1996 o. 1998), VG (1996 o. 1998) och Dagbladet (1996 o. 1998). Jag har grupperat beläggen på metaforer i materialet efter deras ursprung och användnings-område och använt Tingbjörns gruppering som hjälpmedel. Först kommer de grupper som hade flest exempel och därefter andra grupper med ganska stor exempelfrekvens.

5. LIKNELSER

Tingbjörn börjar sin artikel om bildspråk med att berätta om liknelser. Han säger att träffande och nya liknelser är sällsynta och grunden till detta är journalisternas brådska eller tidsbrist när de skriver sin artikel t ex om en match färdigt. Tone Tryti (1984) definierar i sin bok *Norsk slang* termen liknelse (sammenligning) på följande sätt:

I en sammenligning (engl. simile) er både første og annet sammenligningsledd uttrykt direkte. Dessuten uttrykkes likheten ved ord som *lik*, *som* eller *ligner*.

Hon skriver att en liknelse har som funktion att tydliggöra eller poängtera. Hon fortsätter att en liknelse kan förlora sin karaktär om den används ofta. Enligt henne finns det såväl slitna metaforer som slitna liknelser, men gränserna dem emellan är flytande.

Det som skiljer en metafor från en *liknelse* är att jämförelsen markeras med en jämförelseled *som* eller *liksom* (Tingbjörn 1976, s. 98). Men det finns även en annan skillnad mellan en liknelse och en metafor, nämligen att i liknelsen är det fråga om en explicit jämförelse, medan i metaforen är den implicit.

Ex 1. ...serverade centern bollen som på en bricka... (ibid, s. 99).

Ex 2. Han har ben *som en stork*, ryggen är lätt krökt och den första gissningen är att det är en basket- eller volleybollspelare som vandrar fram över planen. (Jens Littorin DN, 98-06-05)

I liknelsen (eng. simile) betonas jämförelsen och pekas ut de drag som avgränsas eller jämförs. I det andra exemplet är det fråga om den norska Tore André Flos ben. Stålhammar (1997, s. 16) omnämner att liknelsen även har ett annat användningsområde, nämligen att presentera en betydelseutvidgning eller överföring.

Ex 3. Storcken dribblar av två backar och skjuter mål.

På samma sätt som en ordlek kan en liknelse lätta upp framställningen, men om de upprepas för många gånger, löper de risk att bli slitna, utnötta uttryck och går miste om den ursprungliga betydelsen (Tingbjörn 1976, s. 99).

Dagens Nyheter

Ex1.: Först lyfte "Gazza" bollen över tillrusande Colin Hendry, *rundade denne ungefär som en slalomåkare rundar pinnen*, och innan bollen tog mark sköt "Gazza" på volley förbi chanslöse målvakten Andy Goram (1996-06-16; Berndt Rosqvist)

Aftenposten

Ex2.: Fikk Tsjekkia til å se ut *som en skygge* av det laget som vant Norges EM-kvalifiseringsgruppe (1996-06-12; Tom W. Johannessen og Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex1.): Det handlar om en anfallare som fintar bort en försvarare och går förbi honom. Anfallaren liknar en slalomåkare.

Förklaringen (ex2.): Tjeckien uppvisade inte samma prestationer, som när de vann Norges kvalificeringsgrupp. Laget höll inte samma klass, de var mycket sämre.

Dagens Nyheter

Ex3.: Vill inget hellre än att se fotboll i stället för en müssli där spelare, *flitiga som arbetsbin*, är sysselsatta med att krympa ytor för motståndarna (1998-06-11; Torbjörn Petersson).

Aftenposten

Ex4.: *Forsvar og midtbane ble liggende som en kompakt blokk* som brasilianerne slet for å bryte gjennom (1998-06-24; Dag Vidar Hanstad)

Förklaringen (ex3.): Skribenten menar att han vill se riktig fotboll i stället för villervalla (en müssli). Spelare är flitiga som arbetsbin: de springer fram och tillbaka, upp och ner, utan rim och reson.

Förklaringen (ex4.): Försvaret och mittfältet kunde inte göra något när brasilianerna jobbade hårt för att bryta genom försvaret. Försvaret och mittfältet var som stenar.

Expressen

Ex5.: Straffar är *som ett lotteri*, det är tur och tillfälligheter (1996-06-30; Hans Linné).

VG

Ex6.: Romania var *som klokka som går og går*, men aldri kommer til døra. Selv om kanonskuddet fra Dorinel Munteanu var inne, luktet det aldri mål av de gule (1996-06-14; Frode Nakkim).

Förklaringen (ex5.): Skribenten Linné beskriver straffsparkarna som om de var ett lotteri, där en slump spelar en stor roll, eftersom när man lägger straffspark, är det tur som gäller, både för straffsparksläggaren och målvakten.

Förklaringen (ex6.): Det rumänska laget påminner om en klocka som bara går och går. De kan driva och kontrollera spelet, men mål kan de inte göra.

Expressen

Ex7.: Ett 1-0 –mål som fick stackars Dan Eggen att *se ut som en saltstod* (1998-06-11; Petter Karlsson).

VG

Ex8.: Straffa er *krystallklar*. Drakta *står som et seil* (1998-06-24; Ole Kristian Strøm og Trond Johannessen).

Förklaringen (ex7.): Dan Eggen var helt hjälplös vid 1-0 –målet. Han kunde inte göra någonting.

Förklaringen (ex8.): Den norska spelaren Tore André Flo drogs omkull av en brasiliansk försvarare i straffområdet. Matchtröjan liknade ett segel.

Aftonbladet

Ex9.: Med stål i blicken och eld i arslet gjorde Stojtkov som han ville. På plan *tjurig som en 5-åring*, efteråt *solig som strand på Cypern* (96-06-14; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex10.: Og det kom *i en kamp som liknet mer på en fredsprosess enn det forhåndsomtalte Battle of Britain* (1996-06-16; Morten Pedersen).

Förklaringen (ex9.): Uttrycket beskriver Stojtkovs karaktär, hans beteende på fotbollsplanen. Det vill säga, han tjuvar, är missnöjd, om allt inte går som han vill.

Förklaringen (ex10.): Enligt skribenten var matchen en vanlig match mellan England och Tyskland utan några snuskigheter.

Aftonbladet

Ex11.: Den forne VM-kungen Diego Armando Maradona säger bland annat att "de norska spelarna är *som ett gäng Robocops med fyrkantiga fötter*" (1998-06-18; Mathias Gurestam).

Dagbladet

Ex12.: Kaptein Dunga var *surere enn ett fisketomt fjellvann*, og publikum holdt flere pipekonserter i B-moll (1998-06-17; Lars Navestad).

Förklaringen (ex11.): De norska spelarna var enligt Diego Maradona inte alls artistiska. De hade ingen som helst teknisk eller konstnärlig talang.

Förklaringen (ex12.): Kapten Dunga var lika sur som en försurad fjällsjö. Han var inte nöjd med spelet.

Liknelser är en av de vanligaste formerna av bildspråk som förekommer i fotbollsartiklar och detta påstående gäller både för norskan och svenskan samt morgon- och kvällstidningar i de två språken. Det fanns inga stora olikheter mellan de två språken vad gäller liknelser. De enda skillnaderna som kunde hittas låg i ordförrådet, eftersom journalisterna ser matcherna på olika sätt, vilket resulterar i att de lägger uppmärksamheten på olika saker i spelet.

Trots allt kunde jag hitta någon skillnad mellan språket i tidningarna. Språket i morgontidningarna, såväl i den norska som den svenska, är mer normalt, dvs. skriftspråkligt, medan språket i kvällstidningarna är på väg mot talspråket. Det visar i alla fall de ord och uttryck som skribenterna använder. Den här tendensen till talspråk tycks gälla både för norskan och svenskan.

6. METONYMIER OCH PERIFRASER

I en typ av bildspråk, vanlig i sportspalterna, betecknas det beskrivna med en viss del eller en viss egenskap hos sig självt: "Tigerränderna har gjort mången supporter gråhårig." I detta fall är *tigerränderna* ett slags stående epitet för Hammarby IF (klubbens fotbollslag har gulsvarttrandiga tröjor). "Så berättar den långe linluggen från Stockholm." "Den långe linluggen från Stockholm" kan passa in på många idrottsmän men i det här fallet var det skridskovärldsmästaren Göran Claesson som avsågs, vilket klart framgick av samman-

hanget och syftningen. En bland flera stilistiska termer för den exemplifierade företeelsen är metonymi (Tingbjörn 1976, s. 105). Metonymi betyder ordbyte. Precis som vid metafo- ren så är metonymi beteckning för tillfällen då man inte använder den egentliga beteck- ningen för en företeelse utan ett annat ord eller uttryck (Cassirer 1986, s. 103).

Metonymi, som kommer från det grekiska ordet *metonymia*, betyder förändring av namn (Stålhammar 1997, s. 15). SAOL (1998, s. 539) ger följande betydelse för ordet: "uttryck som innebär utbyte av beteckning". SOB (1988, s. 754) förklarar termen på ett annat sätt; "(oegentlig) användning av ett ord som innebär att ordet får beteckna ngt som på ngt sätt står i samband med den företeelse ordet egentligen betecknar". Stålhammar (1997, s. 15) omnämner att det skapas nya metonymier om ett drag eller ett fenomen kombineras med något annat och detta nya ord får representera det ursprungliga draget eller fenomenet. Peter af Trampe kallar metonymier för sambandsbetingade referenser, som kan gälla vil- ka som helst. De kan även bero på situationen eller grunda sig på mer allmängiltig kun- skap. (1990, s. 86) Metonymin kan sägas vara nästan vad som helst, men det går att ur- skilja några allmänna typer:

1. föremål för nyttjare/användare för det använda: Hon är *trumma* i orkes- tern.
2. hölje för innehåll: Han tog *ett glas* och började tala.
3. plats för person/händelse/institution: Norge fick stryk av Finland.
4. producent för produkt: Har du läst mycket *Guillou*?
5. representant för det representerade: *Krem* vill börja diskussioner.

En särskild typ av metonymi är **synekdoke** som kommer från grekiskans *synekdokhe* och innebär en samtolkning, där delen representerar det hela. (af Trampe 1990, s. 86; Stålhammar 1997, s. 16)

Ex. Han fick en trehjuling i julklapp.

Med metonymier menar man alltså omskrivningar, ersättningsord eller förändring av namn, men vill man omskriva eller ersätta ett ord som hänvisar till människor eller perso- ner, då använder man perifraser (parafraser) (Tingbjörn 1976, s. 105). Cassirer ger följande förklaring till perifras i sin bok *Stilistik & stilanalys* (1986, s. 104)

Parafraas eller perifraas anger en viktig egeskap hos en person eller ett ting i stället för namnet: "undertecknad", "oppositionsledaren", "svartskalle". Parafraas betyder även 'omskrivning'.

SOB ger följande betydelse för parafraas och perifraas: "fri omskrivning eller omdiktning (av text) med bevarande av det huvudsakliga ursprungliga innehållet (parafraas, s. 890)"; "en stilfigur som innebär att ett enkelt ord omskrivs med en mer invecklad fras (perifraas, s. 903)"

6.1 Metonymier i materialet

I detta kapitel ska jag behandla några av de talrika exemplen på metonymier. Den här gruppen var kanske den största av alla, men i denna avhandling finns det ingen möjlighet att analysera alla exempel.

Dagens Nyheter

Ex13.: 30 år efter VM-triumfen har *fotbollens moderland* vittring på en ny mästerskapstitel på hemmaplan (96-06-23; Anders Sjöstrand).

Aftenposten

Ex14.: «Alder, form og skader har forandret Danmark. Peter Schmeichel og Brian Laudrup er de eneste som *vet hvordan det er å holde Henri Delaunau Cup*», fortsetter avisen og glemmer Henrik Larsen som gjorde et litt overraskende come-back i startoppstillingen i går (96-06-10; Tom W. Johannessen).

Förklaringen (ex13.): Det finns några möjligheter att fotbollens moderland, England, kan vinna EM-guld i fotboll.

Förklaringen (ex14.): Peter Schmeichel och Brian Laudrup är de enda av det danska laget som har vunnit EM-guld. De har hållit Henri Delaunau Cup -pokalen i sina händer.

Dagens Nyheter

Ex15.: Förbundskapten Rickard Möller Nielsen, 59 år, närmar sig onsdagens duell med speciella känslor. Det kan *vara hans sista på den danska kuskbocken* , efter sex år som ansvarig (96-06-19; Kjell Nilsson).

Aftenposten

Ex16.: Nå ser det faktisk ut som om de europeiske storblåserne *har enda lettere for å finne veien ned til brystlomma* (96-06-10; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex15.): Onsdagens match kan vara den sista för Nielsen som Danmarks förbundskapten/tränare.

Förklaringen (ex16.): Det verkar som om de berömda europeiska domarna har det ganska lätt att varna eller utvisa en spelare, oavsett om han har gjort något olagligt/olämpligt.

Dagens Nyheter

Ex17.: "Lillebror" med dataexperten *Egil "Drillo" Olsen* vid rodret har ett bra landslag och kan med lite tur här i Frankrike kanske göra "en Sverige" modell USA? (98-06-10; Berndt Rosqvist)

Aftenposten

Ex18.: De aller fleste var enige om at straffen var billig. Noen mente attpåtil at det var en skandale av den sortkledde å peke på krittmerket (98-06-25; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex17.): Egil "Drillo" Olsen är den norska tränaren. Han har ett bra lag som kan, med lite tur, ta brons liksom Sverige gjorde i fotbolls-VM i USA.

Förklaringen (ex18.): De allra flesta var eniga om att straffsparken var oförtjänt. Några tyckte att det var fel gjort av domaren att döma en straffspark.

Expressen

Ex19.: Jamie Redknapp kom in efter paus och han och Liverpool-polaren Steve McManaman (som verkade bli löst från osynliga bojor) började slita sönder den ännu sämre skotska backlinjen. Matchen fick liv, rörelse och en viss elegans i ungefär en kvart innan *den föll tillbaka i dödsskuggans fotbollsval* och det var en inspirerad McManaman som slog ut bollen till Gary Neville vars perfekta inlägg Alan Shearer smög fram och gjorde 1-0 på (96-06-16; Mats Olsson (kolumn)).

VG

Ex20.: Romania var som klokka som går og går, men aldri kommer til døra. Selv om kanonskuddet fra Dorinel Munteanu var inne, *luktet det aldri mål* av de gule (96-06-14; Frode Nakkim).

Förklaringen (ex19.): Matchen fick liv, rörelse och en viss elegans i ungefär en kvart innan den blev långtråkig, ointressant och glädjedödande igen.

Förklaringen (ex20.): Rumänien är ett lag som har kontroll över bollen men de kan inte skapa klara målchanser. De gula, rumänerna, hade aldrig några klara målchanser.

Expressen

Ex21.: Det franska mittfältet påminner förbluffande mycket om *årgången 1982* (98-06-13; Petter Karlsson).

VG

Ex22.: For mirakelet, at Skottland og Marokko spiller uavgjort og sender Norge til *finale* gjennom bakdøra på bedre målforskjell, er lite å håpe på (98-06-17; Truls Dæhli).

Förklaringen (ex21.): Det franska mittfältet, de franska mittfältsspelarna, i fotbolls-VM 1998 påminner om det franska mittfältet, de franska mittfältsspelarna, i fotbolls-EM 1982, dvs. de är lika skickliga.

Förklaringen (ex22.): Om Skottland och Marocko spelar oavgjort, åker de två länderna ut och Norge vidare på ett ovanligt sätt.

Aftonbladet

Ex23.: Skottarna *bränner sin chans*, en givmild straff, när McAllister träffar Seamans vänstra armbåge (96-06-16; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex24.: Både de oransje og mørkeblå *løp for lønna og æren* helt til siste spark på ballen (96-06-10; Morten Pedersen).

Förklaringen (ex23.): Skottland misslyckades med att göra mål på straffspark.

Förklaringen (ex24.): Både holländarna och skottarna gav allt. De gjorde sitt bästa.

Aftonbladet

Ex25.: Läge nämligen för Brasilien att *lufta nya hungriga spelare*, även om Mario Zagallo är den typen av tränare som helst kör med samma elva genom hela turneringen (98-06-17; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex26.: Og like sikkert er det at han har ei uke på seg til å rette opp alt som skal til for å *sikre et fortsatt VM-liv*. Gjennom å slå Brasil (98-06-17; Morten Pedersen).

Förklaringen (ex25.): Nu kan Brasilien låta nya motiverade spelare spela och visa vad de kan.

Förklaringen (ex26.): Olsen har en vecka på sig att reparera sådana saker som säkerställer att Norge fortsätter spela i VM, nämligen genom att vinna över Brasilien.

Metonymier betyder alltså förändring av namn, ordbyte att man byter ord(et) mot ett eller flera ord. Metonymin kan även sägas vara nästan vad som helst. I mitt material kunde jag hitta en hel del ord och uttryck som fungerade som omskrivningar eller ersättningsord. Bland de fanns det några helt klara fall där man inte kan misstaga sig, till exempel fotbollens moderland, de oransje eller årgången 1982.

På basis av materialet och exemplen är det synnerligen svårt att dra några definitiva slutsatser av om det finns några skillnader mellan norska och svenska i denna grupp. Det fanns ingen av de typer som har omnämnts på sidan 22.

6.2 Perifraser i materialet

Perifraser (para fraser) är ersättningsord eller omskrivningar som refererar till människor eller personer.

Dagens Nyheter

Ex27.: Det var en poäng som *röd vitt* främst kan bokföra på Schmeichel (96-06-11; Kjell Nilsson).

Aftenposten

Ex28.: Danmarks kjempe-keeper Peter Schmeichel er som mange andre EM-spillere opptatt av *de dømmende menn i svart* (96-06-12; Tom W. Johannessen).

Förklaringen (ex27.): Danskarna kan tacka Peter Schmeichel för denna poäng. Rött och vitt är färgerna på Danmarks speltröja.

Förklaringen (ex28.): Schmeichel och även andra spelare är intresserade av domare och vad de gör.

Dagens Nyheter

Ex29.: I norr, inte alltför långt från skotska gränsen, söker fransmännen den form som ska ta "*Les Bleus*" (de blå) ändå till Wembley den 30 juni - EM-final-en (96-06-15; Kjell Nilsson).

Aftenposten

Ex30.: Kampen mot *storebror* er det som betyr noe for skottene. For dem spiller det nesten ingen rolle hvordan det går i de andre kampene bare *Gazza & Co.* blir banket sønder og sammen på Wembley lørdag (96-06-11; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex29.): Les Bleus betyder det franska landslaget i fotboll. Frankrikes speltröja är helblå.

Förklaringen (ex30.): Kampen mot Gazza & Co. eller storebror, dvs. England, betyder mest för Skottland och skottarna.

Dagens Nyheter

Ex31.: Men ända sedan jag såg engelsmännen överraskande vinna för-VM i Frankrike för ett år sedan har jag för att gå mot strömmen sagt att *drottningens grabbar* kan slå till igen (98-06-06; Jens Littorin).

Aftenposten

Ex32.: Italia var bare interessert i å ri på den 1-0-ledelsen de hadde. *De blå fra støvlandet* la seg bakpå, tettet igjen, trillet ball, trakk ut tid og gjorde ikke mer enn de trengte å gjøre (98-06-28; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex31.): England, drottningens grabbar, har stora möjligheter att vinna igen, liksom de gjorde i för-VM. Storbritannien är en av de få länderna där en drottning regerar.

Förklaringen (ex32.): Italien, de blå från stövlandet, var nöjd med att de ledde matchen med 1-0.

Dagens Nyheter

Ex33.: *Våra entusiastiska grannar i väster* har med en handfull gutter i VM-truppen som inte platsar i sina respektive klubblag (98-06-10; Martin Olczak).

Aftenposten

Ex34.: Selv uavgjort eller et knepent tap kan være nok. Men da er *Flo & Co.* avhengig av at Skottland og Marokko spiller uavgjort (98-06-18; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex33.): Norrmännen, Sveriges entusiastiska grannar i väster, har med en handfull spelare som inte har fått spela i sina klubblag.

Förklaringen (ex34.): Det räcker med uavgjort eller en knapp förlust för Norge, Flo & Co.

Expressen

Ex35.: *Super-Brian* snurrade upp två portugisiska försvarare och drog till med dynamit och precision - rakt upp i främre krysset (96-06-12; Hans Linné).

VG

Ex36.: Jeg skjønner hvorfor de kalles «*Europas Brasil*» (96-06-10; Frode Nakkim).

Förklaringen (ex35.): Dansken Brian Laudrup, Super-Brian, snurrade upp (dribblade bort) två portugisiska försvarare.

Förklaringen (ex36.): Portugal kallas för Europas Brasilien, eftersom de har lika skickliga och tekniska spelare som Brasilien har.

Expressen

Ex37.: *HC Andersen* hade sin bästa säsong 92 (96-06-17; Mats Olsson (kolumn)).

VG

Ex38.: Og i dag skjønner vi bedre hvorfor portugiserne kalles Europas brasser. Den betegnelsen kunne ha vært brukt på Brian Laudrup også, lillebror i den edleste fotballfamilien som *pannekakelandet* har sett, og som sammen med bror Michael og mektige Peter Schmeichel holdt et ordinært dansk lag inne i kampen (96-06-10; Truls Dæhli).

Förklaringen (ex37.): Danmark, dvs. H.C. Andersen, hade sin bästa säsong 1992. Då vann de EM-guld i fotboll.

Förklaringen (ex38.): Brian Laudrup är en av de största spelarna som Danmark, pannkakalandet, har haft och sett.

Expressen

Ex39.: När Norge tränar hemliga fri-sparks-varianter, finns "*Norges Kaknästorn*" med som ständigt vapen: livsfarlig på huvudet och med en teknik som ibland bländar (98-06-09; Petter Karlsson).

VG

Det fanns inte något bra exempel i VG (1996/1998).

Förklaringen (ex39.): Tore André Flo, Norges Kaknästorn, tränar med resten av det norska laget.

Expressen

Ex40.: Norge fick visserligen "bara" oavgjort mot *Atlasbergens lejon* men vann både förmatchen och nachspielet (98-06-10; Petter Karlsson).

VG

Ex41.: *Drillo & Co.* spekulerade i at Jostein Flo ikke ville orke ekstraomganger. Derfor kom ikke «Brasil-frelseren» inn på nytt (98-06-28; Trond Johannessen).

Förklaringen (ex40.): Norge spelade oavgjort mot marockaner, som kallas även för Atlasbergens lejon.

Förklaringen (ex41.): *Drillo och de andra ansvariga tränarna* spekulerade att Jostein inte orkade spela mycket längre än de två halvlekarna.

Aftonbladet

Ex42.: Men Danmark ska tacka *den levande väggen längst bak* – Peter Schmeichel - för att det blev en poäng (96-06-10; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex43.: El Tel og hans companeros – det kunne jo ikke bli noe annet enn det - skal knuse *den spanske armada* (96-06-22; Morten Pedersen).

Förklaringen (ex42.): Danmark ska få tacka sin ytterst goda målvakt, den levande väggen längst bak: Peter Schmeichel.

Förklaringen (ex43.): England ska krossa Spanien, den spanska armadan.

Aftonbladet

Ex44.: Straffar, rigori på italienska, har varit *Gli Azzuris* öde de senaste tio åren (96-06-20; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex45.: Etter stor dominans i første omgang, der fotballen som nå er døpt sexy-fotball ble for sexy, hadde ikke *Eusebios*

sønner mer å by på (96-06-24; Morten Pedersen).

Förklaringen (ex44.): Straffar har varit Italiens öde de senaste tio åren.

Förklaringen (ex45.): Portugal, Eusebios sønner, hade inte mycket att bjuda på.

Aftonbladet

Ex46.: Frankrike kunde ha dragit iväg efter drömstarten med straffmål redan efter 12 minuter. Men *dansk dynamit* kämpade och slet - och fick det där målet som var så psykologiskt viktigt (98-06-25; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex47.: Skuddet: Slik ser det ut når en av verdens beste spisser valser rundt med *sambaguttene fra Brasil*. Tore André Flo slo til da Norge trengte det aller mest (98-06-24; Tormod Brenna).

Förklaringen (ex46.): Danmark kämpade och slet så bra de kunde.

Förklaringen (ex47.): Tore André Flo dribblade bort brasilianska spelare och gjorde ett mål.

I detta kapitel har jag analyserat och behandlat perifraser/parafraser som kan användas om man vill referera till människor eller personer.

Vid många fall har skribenten refererat till färgen på speltröjan eller använt det redan befintliga smeknamnet, så var fallet till exempel med *rödvitt*, *Les Bleus* och *de blå støvellandet*. Andra tecken eller drag, som har varit användbara vid perifraser hos skribenterna i de norska och svenska tidningarna som jag har haft som material, är regeringsformen i landet i fråga, väderstreck eller nationalförfattare. Det finns otaliga möjligheter, när man vill skapa nya, slående perifraser. Bruket av perifraser verkar vara lika allmänt både i norskan och svenskan, det finns alltså inga skillnader språken emellan.

7. METAFORER

Vi använder metaforer varje dag utan att fästa någon större uppmärksamhet på dem, det vill säga de är en naturlig del av språket. Det är ganska lätt att hitta på nya metaforer, de kommer och går.

Om jag säger att språket är en skog full av mer eller mindre döda metaforer, har jag använt *skog* och *döda* inte i ordets egentliga utan i en överförd betydelse. Språket är ju ingen skog och metaforer lever och dör inte i ordens vanliga bemärkelse. Kanske skulle man kunna säga att det finns olika grader av överföring (vilket är det svenska ordet för grekiskans *metafora*): från skäligen vardagliga och triviala uttryck som *bergets fot*, *himlavalvet*, till liknelser som *han äter som en häst* och till den effektfulla bilden som man kan finna i slang och i jargong eller i litterära texter. (Cassirer 1986, s. 95) Språket förfogar över ett stort ordförråd varav flera ord och uttryck har haft en viss bestämd betydelse, men som fått en annan, bildlig eller överförd betydelse. Som exempel kan omnämnas uttrycket 'hålla i strama tyglar' som betyder *förhindra överdrifter*, men som i fotbollssammanhang betyder att t.ex. en försvarare markerar, bevakar en anfallsspelare, så att denne inte får någon möjlighet att göra mål eller på något annat sätt spela "fritt".

Ordet **metafor** kommer av grekiskan *meta pherein*. Meta betyder 'över' och pherein 'föra, flytta' (Hawkes 1977, s. 1). I Svenskt litteraturllexikon (1964, s. 370) förklaras en metafor på följande sätt:

...ett bildligt uttryckssätt, som består i att ett eller flera ord från sin egentliga, vardagliga betydelse "överföres" till en annan, bildlig, som när man kallar kamelen för öknens "skepp". Redan det vardagliga språket vimlar av metaforer: stolens "ben", koppens "öra", bergets "hjässå", "gripa" ett tillfälle.

En *metaphora* handlar alltså om överföring och när man vill ange ordets metaforiska användning i ordböcker, så används ofta termen 'överförd betydelse' (Stålhammar 1997, s. 13). En metafor kan ibland bestå av två ord. Jag exemplifierar ett sådant uttryck med en sammanställning som "månens...dublon" från upptakten till Harry Martinsons Måndikt. Båda delarna i sammanställningen har särskilda benämningar: det förra ledet i uttrycket månens - det som betecknas – kallas *sakled*; det senare ledet dublon⁸ - det som betecknar – heter *bildled*. Dessa termer kan också utnyttjas i sammansättningar. (Hallberg 1987, s. 76) Hallberg (ibid) framhåller därutöver att i engelskspråkig litteratur används nu-mera termerna *tenor* och *vehicle*, efter I. A. Richards, vilka motsvarar svenskans sakled respek-

---

⁸ **dublon** [-o'n] s. -en -er äldre spanskt guldmynt (SAOL, s. 152)

tive bildled. Enligt Stålhammar (1997) löper de svenska metafortermerna, sakled och bildled, en risk att bli missvisande, eftersom - först och främst bildled - för tankarna till visuella bilder, även om de används om metaforer som inte åskådliggörs i bilder. Stålhammar fortsätter med att säga att även sakled kan missvisa med sina förbindelser till begripliga substantiv. Författaren säger att många metaforers funktion är att göra en abstrakt sak mer konkret. (ibid, s. 17)

Med *döda metaforer* menar man först och främst bildliga uttryck som har blivit så vanliga och vardagliga att de inte längre anses som metaforer, dvs. deras ursprungliga betydelse noteras inte längre. Stålhammar kallar dessa metaforer också för stelnade, fossiliserade, petrifierade, konventionaliserade, fixerade och frusna metaforer. Många av metaforerna har blivit lexikaliserade, dvs de har fått en egen betydelse i ordböcker. (ibid, s. 14)

Författarparet Lakoff & Johnson har skrivit en bok om metaforer och metaforik, dvs. användning av metaforer. I boken som heter *Metaphors We Live By* (1980) grupperar Lakoff & Johnson metaforerna i tre olika kategorier: strukturella, orienterande och ontologiska. Peter af Trampe (1990, s. 90) skriver om Lakoff & Johnsons tredelning att de strukturella metaforerna sammanställer nya begrepp med hjälp av nya ord och termer. Som exempel på denna kategori ger han *'livet är en strid'* och *'livet är ett skådespel'*. Den andra kategorin som Lakoff & Johnson har i sin tredelning är orienterande metaforer. Dessa metaforer har med rumslig inriktning (eng. spatial orientation) att göra: upp-ner, in-ut, fram-tillbaka, på-av, djup-grund, central-periferisk (Lakoff & Johnson 1980, s. 14). Lakoff & Johnson ger exempel på dessa metaforer med distinktionen up-down. Peter af Trampe (1990, s. 90) vill framhäva att *'upp'-`ner`* har en likartad funktion på svenska, t.ex. *'hälsa är upp, sjukdom är ner'* och *'bra är upp, dålig är ner'*. Den tredje och sista kategorin i metaforindelningen av Lakoff & Johnson är ontologiska metaforer, som möjliggör att vi ser olika händelser, processer, idéer o.d. som enheter och materia. Författarparet exemplifierar processen prisuppgång som kan uttryckas metaforiskt med hjälp av substantivet inflation: Jag mår illa av inflation. (Lakoff & Johnson 1980, s. 26) Bland de ontologiska metaforerna finns det en underkategori som heter personifiering, där icke-mänskliga företeelser får mänskliga drag.

Ex. Livet har lurat mig. (Life has cheated me)

Mall Stålhammar skriver att det finns olika metaforer, till exempel etymologiska metaforer och katakreser. Den förstnämnda gäller först och främst begrepp och ord som grundar sig på latin. Den väsentliga delen i en sådan metafor kan vara en innebörd som har fått större omfattning eller som har givits en annan mening. *Katakreser*, som också kallas för blandmetaforer *mixed metaphors*, betyder att man har sammanblandat bilder, använt dem på ett felaktigt sätt. Ett ofta använt exempel på detta är: *tidens tand läker alla sår*. I SOB (s. 753) står det att en metafor är ett uttryck som används om något som liknar det som uttrycket egentligen står för och att det används om bildliga eller överförda uttryckssätt.

7.1 Krigsmetaforer i materialet

Enligt Tingbjörn (1976, s. 99) är det, på något sätt, välmotiverad att jämföra idrott med krig, eftersom dessa två har likheter. Särskilt stämmer detta i jämförelse mellan fotboll och krig. På fotbollsplanen finns det två lag som försöker klara ut problemet vem som är den bästa av de två, men det görs upp på ett någorlunda lagligt sätt.

Dagens Nyheter

Ex48.: Först i 53:e minuten tvingades han *sträcka vapen* (1996-06-11; Kjell Nilsson).

Aftenposten

Ex49.: Så kom *forsvarskampen mot Italia* (0-0), før altså den uheldige smellen mot Kroatia ødela EM- innspurten (1996-06-30;. Bertil Valderhaug)

Förklaringen (ex48.): Målvakten var tvungen att "kapitulera", han kunde inte längre hålla rent i sin målbur utan släppte in det första baklängesmålet.

SSyOB (s. 816): sträcka vapen = inställa fientligheterna.

SOB (s. 1195): sträcka vapen = ge sig.

Förklaringen (ex49.): En försvarskamp mot Italien. Det måste ha varit en match där det ena laget försökte försvara sig mot det andra lagets anfall.

Dagens Nyheter

Ex50.: Turkiet försökte med kvickt passningsspel *vinna mark på mittfältet*, ... (1996-06-13; Kjell Nilsson)

Aftenposten

Ex51.: Nederland hadde *stanget mot den sveitsiske forsvarsmuren* i en time og fem minutter da Jordi Cruyff viste hva han er god for (1996-06-14; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex50.): Turkiet försökte med kvickt passningsspel få mer utrymme att spela på och därigenom skapa målchanser.

SSyOB (s. 511, s. 869): vinna mark/terräng = gå framåt

Förklaringen (ex51.): Holland stångade länge mot det schweiziska försvaret; de försökte ta sig igenom utan något bättre resultat.

Norsk ordbok (cd-rom Norsk språk 2.0; stange): stange:støte, renne hodet mot noe.

Dagens Nyheter

Ex52.: Norrmännen verkade chockade av att få igen med samma mynt och misslyckades kapitalt med taktiken att *sätta press på motståndare högt på deras planhalva* (1998-06-12; Jens Littorin).

Aftenposten

Ex53.: Brasil på sin side viste at *de er sårbare når de blir satt under press* (1998-06-11; Espen Hansen).

Förklaringen (ex52.): Norrmännen försökte störa motståndarnas försök att bygga upp anfall redan i deras egen planhalva (samma som forechecking i ishockey; SOB, s. 314).

Förklaringen (ex53.): Det har visat sig att brasilianarna begår misstag om de sätts under press genom att motståndaren stör dem när de bygger upp anfall. De har en svag punkt, även om de är skickliga spelare.

Dagens Nyheter

Ex54.: Alla vet sin roll, kan sin uppgift, *de är drillade krigare i en fotbollsarmé* (1998-06-10; Jens Littorin).

Aftenposten

Ex55.: Kampklar. Håvard Flos luftstyrke er *Norges mest markante angrepsvåpen* i kveldens viktige VM-kamp mot Skottland i Bordeaux (bildetekst) (1998-06-16; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex54.): Det handlar om spelare som har tränat hårt; de är mekaniskt inövade spelare i en fotbollsarmé, som möter ett annat fotbollslag i en avgörande match.

Förklaringen (ex55.): Laget anses som en armé som har en enskild spelare av stor betydelse. Han är mycket viktig för sitt lag genom att han kan göra mål eller på något annat sätt hjälpa sina medspelare.

Expressen

Ex56.: I den andra matchen i går, Ryss-

land - Tyskland, dök en gammal stjärna upp efter avstängning, sa "hallå världen, här är jag igen" och *pulvrerade Ryssland*: Jürgen Klinsmann (1996-06-17; Mats Olsson (kolumn).

VG

Ex57.: Frankrike vant på ren flaks. Inntil Dugarrys gratismål midtveis i første omgang, nærmest *veltet Romania over dem, anført av Hagi*. Det finnes bare en håndfull av hans kaliber (1996-06-11; Frode Nakkim).

Förklaringen (ex56.): Det var Klinsmann ensam som besegrade Ryssland. Han gjorde de avgörande målen. Klinsmann avgjorde matchen med sina mål.

SOB (s. 948): **pulverisera**, pulvrисera; göra pulver av: *stenar och block -ades under inlandsisens tryck*; överfört förinta, i grund besegra *försvaret -ades av den skicklige advokaten*.

Förklaringen (ex57.): Det var rena turen att Frankrike vann. I första halvlek var det Rumänien som vältrade över Frankrike. Rumänien hade ett suveränt övertag över Frankrike, med Hagi i toppen.

Norsk ordbok (cd-rom Norsk språk 2.0; velte): rulle (til siden, utover, nedover): velte en stein unna / (refl.) velte seg overende i sengen / velte seg over (el. om) på siden // velte en tung sten fra ens hjerte / velte av (seg) en byrde / velte ansvaret over på andre.

Expressen

Ex58.: Jo, jag vet att de först ska möta Spanien i kvartfinal på lördag, men England kommer att *mosa Spanien* av bara farten (1996-06-19; Mats Olsson (kolumn).

VG

Ex59.: Italia presenterte seg med en effektiv Drillo-stil. De *plasserte to forsvarslinjer på Anfield Road, og fanget velspillende russere i fellen*, da kampen gikk inn i sin avgjørende fase (1996-06-12; Bjørn A. Johannessen).

Förklaringen (ex58.): England ska vinna en överlägsen seger över Spanien utan några större svårigheter, bara i förbifarten.

SAOL: mosa v. *-de* krossa till mos; *m. sig* bli mos (s. 553)

Förklaringen (ex59.): Italien hade försvarare i två olika linjer på Anfield Road och på detta sätt gjorde de en fälla, som ryssarna gick i. De fångades i en fälla.

Expressen

Ex60.: *SEGERVAPNET*. Det är så klart Tore André Flo. Flo är en avslutare av världsklass som jag inte vill byta mot någon annan (1998-06-27; Hans Linné).

VG

Ex61.: Dan Eggen kommer på etterskudd og *må kapitulere for Hadda* som setter ballen i krysset fra syv meter bak en sjanseløs Frode Grodås (1998-06-11; Bjørn Arne Johannessen).

Förklaringen (ex60.): Med hjälp av Tore André Flo kan Norge vinna matcher. Han kan göra de utslagsgivande målen, som gör att motståndaren förlorar.

Förklaringen (ex61.): Dan Eggen kom på efterkälken och var tvungen att ge upp allt motstånd/sträcka vapen för marockanen Hadda som sköt mål.

Expressen

Ex62.: Norge *pressade* mot slutet och det kändes som om hela Italien drog en suck av lättnad när domaren blåste av matchen (1998-06-28; Mats Olsson (kolumn)).

VG

Ex63.: Drillo tror de vil legge seg lavt, hvilket betyr mange spillere tilbake på banen, og at de vil *satse på kontringer* (1998-06-09; Truls Dæhli (kommentar)).

Förklaringen (ex62.): Norge störde italienarnas försök att bygga upp anfall.

SAOL (s. 671): pressa v. *-de* utöva jämnt och kraftigt tryck på ngt; <bildl.> tvinga, driva; stryka

Förklaringen (ex63.): Norge baserar sitt spel på bra försvar och nöjer sig bara med vassa motanfall.

Aftonbladet

Ex64.: I andra halvlek *tappade England helt mittfältet* (1996-06-09; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex65.: Italienerne *svarte med en smule økt offensiv mobilisering*, men det praktfulle seiersmålet var først og fremst et resultat av glimrende individuelle ferdigheter hos angrepsduoen Zola/Casiraghi (1996-06-12; Øivind A. Monn-Iversen (kommentar)).

Förklaringen (ex64.): I andra halvlek⁹ hade motståndarlaget total kontroll över bollen i mittfältet. I fotboll och i krig kontrollerar man ett område som har blivit erövrat från motståndaren, sålunda kan man även tappa ett område.

---

⁹ **halvlek** • hälft av lagmatch, som föregås eller följs av kortare paus i vissa bollspel, bl.a. fotboll

Förklaringen (ex65.): Italien började mobilisera sina trupper, de började anfälla mer.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): mobilisere: sette på krigsfot; utkommandere til krigstjeneste: mobilisere hær og flåte; landet mobiliserer.

Aftonbladet

Ex66.: Men i matchens slutskede slog Spanien till (1996-06-16; Aftonbladet).

Dagbladet

Ex67.: Og så du ikke Matthias Sammers besøk dypt inn på russisk territorium i Tysklands første EM-kamp - et løp som ga tyskerne 1-0-ledelse - da så du kanskje de to snikvandringene han foretok seg mot Kroatia på søndag. (1996-06-25; Morten Pedersen).

Förklaringen (ex66.): I matchens slutfas gick Spanien till anfall och resultatet blev ett mål.

SOB (s. 1124): slå till' verb *slog slagit* ; 2 gå till anfall: *fienden slog till i gryningen*

Förklaringen (ex67.): Matthias Sammer spelar vanligtvis som försvarare som då och då gör några farliga avancemang. I matchen mot Ryssland gjorde han ett farligt anfall som resulterade i mål. Sammer är en gerillakrigare.

Aftonbladet

Ex68.: Petrescu, som värvades till Chelsea när Glenn Hoddle var manager för klubben, vann en närkamp med lagkompisen Graeme Le Saux och slog tunnel på David Seaman (1998-06-23; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex69.: Riktig bra ble det ikke før Ole Gunnar Solskjær, og etter hvert Jostein Flo, ble sendt inn på banen - og Drillo kommanderte alle mann i angrep. (1998-06-24; Øivind A. Monn-Iversen).

Förklaringen (ex68.): Petrescu och Graeme Le Saux slogs om bollen i en närstrid, som Le Saux förlorade.

SOB (s. 829) närkamp: strid med direkt kontakt mellan parterna vanl. ej med vapen *gå i ~*; *han tæckte bollen utmärkt i ~erna*

---

i andra ~ kom hemmalaget starkt (SOB, s. 448)

Förklaringen (ex69.): Norges förbundskapten Egil "Drillo" Olsen kommenderade alla män utom målvakten till anfall.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): kommandere -te; -ing; befale (iflg. fastsatt reglement): kommandere «fremad marsj»; gi ordrer: herse og kommandere; ha befalende myndighet (over): kommandere (over) et kompani soldater.

Aftonbladet

Ex70.: Och det var tydligt att spelarna försökte *knäcka Brasilien* med fysiskt spel (1998-06-17; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex71.: Kampen om andrebollene: Marokko *vant de overlegent fleste duellene*. De var kvikkere både i oppfattelsen og beina. (1998-06-11; Øivind A. Monn-Iversen).

Förklaringen (ex70.): Motståndarna försökte bryta ned/besegra/segra över Brasilien med fysiskt spel.

Förklaringen (ex71.): Marokko vann överlägset de flesta kamperna om bollen.

Med hjälp av dessa exempel kan man konstatera att Tingbjörns påstående om att många av idrottens fackord ger militära associationer är rätt. En fotbollsmatch liknar på många sätt ett krig mellan två länder/partier som har till uppgift att besegra fienden. Man attackerar med syfte att göra mål och försvarar sitt eget område, så att motparten inte kan gå ut som vinnare. Ofta kallar man en match en försvarsstrid, där ingetdera av de två lagen lyckas med att göra mål.

Ord och uttryck som skribenterna har använt i sina reportage är sådana som ger militära associationer. Man *vinner mark på mittfältet* eller *sätter press på motståndaren*. Det är ord som man kan hitta även i ett tidningsreportage från ett krigförande land. Efter att ha gått igenom exemplen, kunde jag inte hitta några stora skillnader mellan svenskan och norskan – det gäller både morgontidningar och kvällstidningar.

7.2 Skådespels- och musikmetaforer

Inte oväntat återfinns man många metaforer från *teater*, *film* och *musik*. Elitidrott är ett väl regisserat och väl inövat skådespel där idrottsmännen är artister och sportjournalister är

recensenter som skall bedöma solo- och ensembleprestationer (Tingbjörn 1976, s. 100). Tingbjörns påstående om att elitidrott är en välregisserad och välinövad föreställning stämmer alldeles utmärkt, särskilt med fotboll, där spelarna är skådespelare vilkas prestationer åskådaren bedömer.

7.2.1. Skådespelsmetaforer i materialet

Människor, som kommer till ett fotbollsstadium för att se på en match, vill att matchen och spelare är underhållande och värda att se. Det är ofta anhängare, ivriga beundrare av en fotbollsklubb eller ett landslag som besöker matcherna. Spelarna kan sägas vara skådespelare som gör entré på en större scen för att börja ett skådespel som varar i en och en halvtimme.

Dagens Nyheter

Ex72.: *Huvudroll* direkt för Schmeichel (96-06-11; Kjell Nilsson).

Aftenposten

Ex73.: Peter Schmeichel ble «man of the match» i Sheffield på søndag. Dagen derpå *spilte han hovedrollen* i Leeds (96-06-11; Tom W. Johannessen).

Förklaringen (ex72, 73.): Danmarks målvakt Peter Schmeichel var av stor betydelse, när Danmark spelade sin första match.

Dagens Nyheter

Ex74.: Nye Mikkel Beck, 23 år och division 2-spelare för tyska Fortuna Köln klarade inte sin *svåra roll* i frontlinjen,... (96-06-11; Kjell Nilsson).

Aftenposten

Ex75.: De to var *hovedpersonene* bak Italias 2-1-seier over Russland (96-06-12; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex74.): Den 23-årige Mikkel Beck misslyckades med sin uppgift som anfallare.

Förklaringen (ex75.): De två personerna var de viktigaste personerna. Med hjälp av deras insatser vann Italien över Ryssland med 2-1.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): hovedperson; romanens, dramaets hovedperson / familiens hovedperson. (den viktigaste personen)

Dagens Nyheter

Ex76.: En mästare på små ytor, men precis som *mot Frankrike i premiären* utan nödvändigt stöd av sina lagkompisar (96-06-14; Kjell Nilsson).

Aftenposten

Ex77.: Ivanov er *en stjerne på den internasjonale fotballscenen* (96-06-14; Tom W. Johannessen).

Förklaringen (ex76.): Bulgarien spelade första matchen i fotbolls-EM mot Frankrike.

SAOL (s. 670): premiär; första framförande av en pjäs el. film (på en teater).

SOB (s. 932): premiär ; första (offentliga) föreställning av teaterpjäs, film e.d., ibl. av festligare karaktär: premiärkväll; premiärnervositet; premiärpublik; balettpremiär; nypremiär; världspremiär äv. utvidgat start, första tillfälle kräftpremiär; surströmmingspremiär.

Förklaringen (ex77.): Den bulgarske Ivanov har blivit en berömd stjärna i internationella fotbollsspelplatser/-planer

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): scene -n, -r: (i teater) golvplan hvor de opptredende befinner seg; (i forsamlingslokale e.l.) podium; (i faste uttr.) stykket har gått over scenen (vært spilt) 100 ganger; applaus for åpen scene før teppet er gått ned; stykket er satt i scene av N.N.; teater: gå til scenen bli skuespiller.

Dagens Nyheter

Ex78.: Dessutom vet man att skandinaverna med andretränaren Bjørn Hansen som *regissör* och vänsterbacken Stig Inge Bjørnebye som skytt drillat ett antal varianter på fasta situationer (98-06-27; Jens Littorin)

Aftenposten

Ex79.: Jacquet overtalte etablerte stjerner til å satse videre, hentet inn unggutter og *regisserte* et opplegg som har gitt den lengste perioden uten tap i fransk landslagsfotball (96-06-22; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex78.): Bjørn Hansen har *tränat* det norska laget i ett antal varianter av frisparkar med vänsterbacken Stig Inge Bjørnebye som skytt. Hansen fungerar som regissör på teatern.

SAOL (s. 708): regissör; ledare av iscensättning

Förklaringen (ex79.): Den franska förbundskaptenen Jacquet tränade fransmännen så bra att det blev en rekordlång period utan en enda förlust. Även Jacquet fungerar som regissör på teatern, men han regisserar fotbollsspelare.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): regissere; sette i scene; ha ansvaret for regien av // statsministeren regisserte sin avgang med stor dyktighet.

Expressen

Ex80.: Casiraghi, som ofta stått i skuggan av världsstjärnorna, *fick nu sitt stora genombrott i ett stort mästerskap* (96-06-12; Hans Linné).

VG

Ex81.: Her jubler Tsjekias Pavel Nedved etter scoringen som dannet opptakten til *EMs hittil mest underholdende forestilling* (96-06-15; Knut Espen Svegaarden).

Förklaringen (ex80.): Casiraghi blev nu allmänt erkänd i fotbollsvärlden med sina mål. Tidigare hade han stått i skuggan av sina medspelare.

SOB (s. 393): genombrott; äv. överfört det att (plötsligt) bli allmänt erkänd genombrottsbok; genombrottsroll; jazzens ~ på 20-talet; med denna bok fick hon sitt verkliga ~; det industriella ~ets tid; få sitt internationella ~.

Förklaringen (ex81.): Målet av Pavel Nedved inledde en fotbollsforeställning som var den mest underhållande i EM.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): forestilling; fremførelse av teaterstykke el. annet sceneprogram; offentlig fremvisning av film; Nationaltheatrets «Brand» ble en god forestilling.

Expressen

Ex82.: I all sin briljans, teknik, spelskicklighet, fantasi och artisteri ägnar sig kroaterna dessutom åt *filmningar*, efterslängar, gnäll, slå ut med armarna, "vadå, har jag gjort nåt?", vägra flytta sig och sen slå bort bollen vid frisparkar och det ser mycket illa ut när de här, säkert mycket känsliga, artisterna skäller på varandra när bollen inte kommer e x a k t där de vill ha den (96-06-17; Mats Olsson, kolumn).

VG

Ex83.: Det var tre straffesituasjoner. På den første delte dommeren ut gult kort for *filming*, på den andre ga han ingenting, på den tredje ga han straffe (96-06-17; Frode Nakkim).

Förklaringen (ex82.): Även om kroaterna är spelskickliga, tekniska artister, har de en ovana att uppträda såsom att de har blivit utsatta för regelbrott, t.ex. att någon har fällt dem. De bluffar.

SOB (s. 296): filma; låtsas vara utsatt för regelbrott i fotboll m.m., för att vinna fördel <sportjargong> den lille yttern -ade till sig en straffspark.

SSyOB (s. 183): (idrott.sl. för) simulera (skada), skada, bluffa

Förklaringen (ex 83.): Jfr förklaringen (ex82.) ovan.

Expressen

Ex84.: *Hans gamla teaterkonst är sliten och liknar buskis och desperation men...jag måste erkänna det, det finns en viss tjusning i dålig buskis också, det beror ju på vilka som är i rollerna* (1998-06-13; Mats Olsson (kolumn).

VG

Ex85.: Mens Norge ruster seg til *et nytt fotballdrama*, melder Egil Olsen iskaldt fra glovarme Marseille: - Jeg tror Italia passer oss bra (1998-06-25; Trond Johannessen).

Förklaringen (ex84.): Teaterkonst betyder här en fint, som en spelare gör för att till exempel lura bort en motspelare. Skribenten skriver att den här finten liknar buskis (enkel underhållning), dvs. den påminner om sådan som man brukar se i enklare teater. Ett fotbollslag liknar en teatergrupp, där var och en har sin egen roll – målvakt, försvarare eller anfallare.

Definition: buskis; buskteater: SOB (s. 168) = teater som kännetecknas av enkla effekter och poänger : *buskteaterföreställning* • äv. om framförande som kännetecknas av enkla effekter och poänger
NN:s skådespel tenderar ibland åt ~

SSyOB (s. 106): **buskteater** (vard. för) friluftsteater, (vard.) buskis; enkel underhållning

SAOL (s. 198): fint; vilseledande manöver; knep, list m.m.

SOB (s. 299): fint: antydd, låtsad manöver avsedd att lura motståndare i spel och tävlingar el. i debatter o.d.: *backen gick på en enkel ~*

Förklaringen (ex85.): Fotbollsmatcher är ofta fyllda med dramatik, allting kan hända. De liknar teaterpjäser.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): drama; skuespill: Shakespeares, Ibsens dramaer;

(om skolefaget) fem timer drama i uken; rystende opptrinn (som ender med mord, død, katastrofe): det utspilte seg forleden et nattlig drama i en leilighet i Oslo; 'stor' og dramatisk hendelse: et naturens drama.

Aftonbladet

Ex86.: England vaknade i morse upp till svarta rubriker och vinjetter om "*EM-premiärkatastrofen*" (96-06-09; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex87.: Englands spillere fikk to dager fri etter *den skammelige forestillingen mot Sveits* (96-06-10; Morten Pedersen).

Förklaringen (ex86, 87.): En teaterpremiär kan misslyckas och det kan också en premiärmatch (den första matchen) i en stor turnering. England gjorde en skamlig, usel premiärmatch mot Schweiz, vilket var en total katastrof (ett misslyckande).

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): forestilling; fremførelse av teaterstykke el. annet sceneprogram; offentlig fremvisning av film: forestillingen begynner kl. 20 / gi forestillinger / Nationaltheatrets «Brand» ble en god forestilling.

Aftonbladet

Ex88.: Det var *ett drama i värsta Alfred Hitchcock-klass* (96-06-19; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex89.: De var fem minutter unna seieren som definitivt ville gitt dem kvartfinaleplass. Etter 1-0 slapp de unødvendig Spania inn i kampen - og fikk på mange måter straff som fortjent. *Nå blir avslutninga i gruppa en thriller* (96-06-16; Ivar Thoresen).

Förklaringen (ex88.): Matchen var lika spennande och upprörande som en film av Alfred Hitchcock. Det var en mycket händelserik match.

SAOL (s. 148): drama: teaterpjäs, skådespel; agerande i skådespelsform; tragisk händelse m.m.

SOB (s. 228): drama: litterärt verk i dialogform, vanligen avsett att framföras av skådespelare på teaterscen; *ett ~ i tre akter*; äv. överfört upprörande händelse *knivdrama*; *morddrama*; *triangeldrama*; *det blodiga ~t då NN mördades*.

Förklaringen (ex89.): Den avslutande delen i gruppen blir mycket spennande, såsom i en bok, film eller ett teaterstykke.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): thriller [triller]: spennende, uhyggelig (kriminal)roman, - film el. –skuespill.

Aftonbladet

Ex90.: *Ronaldos show* har bara börjat (98-06-17; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex91.: Og Zagallo selv tror *forestillingen i Marseille* 23. juni vil by på vakker brasse-fotball: Brasil trenger noen kamper på å spille seg i form. Mot Marokko klarte vi å heve oss flere hakk i forhold til Skottland-kampen (98-06-17; Lars Navestad).

Förklaringen (ex90.): Båda fotbollsspelare och skådespelare är artister som har till uppgift att underhålla publik – åskådare – som har köpt en biljett för att se fotboll resp. ett teaterstycke. Båda två föreställer en show. I detta exempel betyder en show det som Ronaldo kan som fotbollsspelare, han har gjort en show, där han visar sin förmåga och talang med bollen, som kommer att fortsätta i nästa match.

SAOL (s. 770): show; underhållningsprogram.

SOB (s. 1065): show: 1 underhållande föreställning med musik, dans och komik e.d.; enmansshow.

Förklaringen (ex91.): Den brasilianska förbundskaptenen Zagallo tror att matchen den 23 juni blir en föreställning/en show med brasilianska finesser.

Gunnar Tingbjörn (1976) skriver i sin artikel att det finns många metaforer från till exempel teater, film och musik. Spelare är artister/skådespelare som försöker underhålla publiken så gott som de kan. Efter att ha gått igenom de här exemplen på skådespels-/film-metaforer, kunde jag inte märka några stora skillnader. Ord och uttryck, som skribenterna i de svenska och norska morgontidningarna har använt, är helt vanliga för den här gruppen. Det handlar om *huvudroller*, *huvudpersoner*, *premiärer* och *regissörer*, det vill säga någonting som vi normalt förknippar med teater och film.

Jag fann inte några skillnader mellan svenskan och norskan, men det märkte jag att en svensk skribent har en tendens att använda talspråkliga ord i sina artiklar. Samma tendens märkte jag inte på den norska sidan.

7.2.2 Musikmetaforer i materialet

Sport, särskilt fotboll, kan likställas med många saker, till exempel krig och skådespel som det har framgått av de exempel jag har analyserat ovan. Även musik och fotboll har någonting gemensamt.

Dagens Nyheter

Ex92.: Mittfältarna Karpin och Mostovoi *dirigerade* så det stod härliga till,...(96-06-12; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex93.: Og *stjernerduoen* Youri Djorkaev og Zinedine Zidane... (96-06-11; Tom W. Johannessen)

Förklaringen (ex92.): De två mittfältspelarna förde, ledde, ordnade, slog takten för spelet. Deras lag är som en orkester som spelar tillsammans och som resultat av detta blir det mål.

SAOL (s. 139): dirigera; anförä kör el. orkester o.d.; styra, leda; rikta; sända o.d.

SOB (s. 215): dirigera; leda framförande av (musikverk) med hjälp av speciella armrörelser; styra i viss riktning rumsligt el. abstrakt: *dirigering; han -ade bollen över mållinjen*

Förklaringen (ex93.): Det är två stjärnspelare som samarbetar. Samarbetet går smidigt.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): duo: to samspillende musikere; to personer (f.eks. lagkamerater i idrett]. Två personer som arbetar tillsammans.

Dagens Nyheter

Ex94.: Bulgarien byggde sitt spel helt på kontraattacker, då med *trion* Balakov, Letchkov och *givetvis* Stoitchkov i centrum (96-06-14; Kjell Nilsson).

Aftenposten

Ex95.: *Trioen* Peter Schmeichel, Brian og Michael Laudrup var mer nyanserte i sin oppsummering (96-06-10; Tom W. Johannessen).

Förklaringen (ex94, 95.): De tre spelarna är de mest viktiga/flitiga i det bulgariska/norska laget.

Dagens Nyheter

Ex96.: Ronaldo, toppforward i Brasiliens start elva. Det är svårt att förbigå brasestjärnan. Denne är idag *fotbollens största individuella världsartist* (98-06-06; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex97: Han har vært *dirigenten* i et artig orkester (98-06-27; Magne Johansen).

Förklaringen (ex96.): Ronaldo är den största fotbollsartisten i världen som "komponerar" musik med boll.

Förklaringen (ex97.): Det är fråga om Egil "Drillo" Olsen, som har varit förbundskapten, ledare för ett ovanligt lag.

Expressen

Ex98.: Gary McAllister är ju en otrolig spelartyp. Tunna ben, magerlagd, lätt kutryggig hållning, tunt hår och så är han bara en sån hjälte: alltid spelbar, vill alltid ha bollen, är överallt, hämtar i vänsterbackposition (och tro mig, Thomas Boyd behövde all hjälp...), *dirigerar på mittfältet*, organiserar frisparkarna, kastar in kasten och ligger längst fram och hugger som en klassisk måltjuv (96-06-11; Mats Olsson (kolumn)).

VG

Ex99.: Best av alle var nok en gang Leeds *midtbanedirigent Gary McAllister* (96-06-19; Knut Espen Svegaarden).

Förklaringen (ex98, 99.): Det var Gary McAllister som var den flitigaste och som ordnade spelet på mittfältet.

Expressen

Ex100.: *Duon* ingår de i den tyska muren, den som så få motståndare lyckas ta sig igenom (96-06-27; Rikard Björk).

VG

Ex101.: Sundell og hans kolleger i *dommerkvartetten* ble eskortert ut av England i går kveld – og trygt hjem til Sverige (96-06-11; Bjørn A. Johannessen).

Förklaringen (ex100.): Det handlar om två spelare som tillhör den tyska försvarslinjen. De bildar ett välfungerande par.

Förklaringen (ex101.): Det finns fyra domare som dömer en fotbollsmatch: en domare, två assisterande (linje)domare och en fjärde domare. De bildar domarkvartetten.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): kvartett: ensemble på fire personer: en kvartett spilte til dans / syngte i kvartett; gruppe på fire; firemannslag.

Expressen

Ex102.: Målkungen och *artisten* Davor Suker har två drömmar kvar som fotbollsstjärna; vinna EM-guld och få spela i en europeisk storklubb (96-06-17; Mats Olsson (kolumn)).

Förklaringen (ex102.): De skickligaste och flitigaste fotbollsspelarna liknar solosångare eller t.ex. soloviolinister, eftersom de är talangfulla och speciella på sina egna sätt. De är artister.

Förklaringen (ex103.): Laget föll tillbaka till samma nivå, som det hade i första halvlek, dvs. det blev något sämre. De spelade inte på den högsta möjliga prestationsnivån.

Aftonbladet

Ex104.: Med en av världens största målvaktsskåtar *dirigerar han sitt försvar* och Gud nåde den som inte lyder (96-06-10; Lasse Sandlin).

Förklaringen (ex104.): Peter Schmeichel leder sitt lag, Danmark, med sina order/rop från målet.

Förklaringen (ex105.): Ett fotbollslag liknar en orkester som har åtta medlemmar. Dessa medlemmar begår ibland skickliga soloprestationer, lurar/fintar bort motståndare.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): soloprestasjon: enkeltmannsprestasjon.

Aftonbladet

Ex106.: Avslutare, framspelare, *soloartist*, lagspelare, spelfördelare, de flesta etiketter passar på Marcelo Salas, som för en tid sedan skrev på italienska Lazio (98-06-11; Frank Östergren).

Förklaringen (ex106.): Marcelo Salas är bland annat en skicklig spelare som kan utföra speciella fintar, soloprestationer liksom en soloviolinist i en orkester.

Förklaringen (ex107.): Brasilien kommer att ta matchen mot Norge på allvar. Ta det piano (no.)= ta det lugnt (sv.).

VG

Ex103.: Etter utskiftningen *falt vi tilbake til samme rytme* som vi hadde før pause (98-06-17; Trond Johannessen).

Dagbladet

Ex105.: *Brian Laudrups soloprestasjon* på en mulighet de fleste andre ville tatt med seg ut på motorveien var et av Danmarks høydepunkteter i Sheffield. Resten av gleden sto Peter Schmeichel for (96-06-10; Morten Pedersen).

Dagbladet

Ex107.: Gruppevinner Brasil kommer ikke til å *ta det piano mot Norge* sankt-hansaften (98-06-17; Lars Navestad).

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): piano II adv.; (mus., fork. p) dempet; svakt // (fam.) ta det piano : rolig.

I detta kapitel har jag analyserat/behandlat metaforer för musik. Tingbjörn har undersökt metaforer i sportspråket och hans resultat visar att det finns många metaforer som kommer från teater- och filmvärlden. Men musikmetaforerna var också flera.

Ett fotbollslag kan jämföras med en (symfoni)orkester, där det finns musiker med olika kunskaper/talanger. Sådana talanger har även ett fotbollslag. Inom ett lag kan det finnas grupper av spelare som spelar "tätt ihop". De bildar ett radarpar. Spelarna bildar duor, trior och kvartetter. Men även en annan viktig del som tillhör en fotbollsmatch kan bilda en kvartett, nämligen domare.

Både orkestrar och fotbollslag har ledare, som leder orkestern resp. fotbollslaget. Man talar om en dirigent, som inom ett lag kan vara antingen en/flera spelare eller alternativt en tränare, som piskar (andra) spelare till bättre prestationer.

Antalet musikmetaforer var ungefär detsamma i det norska och svenska materialet. Inga skillnader kunde jag finna: de norska och svenska skribenterna använder sig av likartade uttryck.

7.3 Kortspelsmetaforer i materialet

Det i särklass mest uppskattade sällskapsspelet inom idrottsvärlden är sedan gammalt kortspel. Med kortlekens hjälp kopplar man av på långa resor eller förjagar nervositeten inför tävlingar. Det är därför inte överraskande att så många metaforer hämtas från kortspel och dess tävlingsregler. (Tingbjörn 1976, s. 101)

Dagens Nyheter

Ex108.: Rumäniens förbundskapten
Angel Iordanescu *satsade på ett helt nytt*

par efter paus - utan framgång (96-06-12; Kjell Nilsson).

Aftenposten

Ex109.: I dette EM *sitter kortene løsere*: Dommerne har *tatt opp det gule kortet* seks ganger i snitt i løpet av de syv første kampene (96-06-12; Tom W. Johannessen).

Förklaringen (ex108.): Han bytte in två spelare för att få bättre resultat.

SOB (s. 1045): **satsa**: tillföra av egna tillgångar eller ansträngningar (till ngn eller ngt) i syfte att skapa gynnsamma förutsättningar för en fortsatt, lyckosam utveckling; ofta med risk att förlora resurserna etc.; äv. mer abstrakt ~ *allt på ett kort* chansa på en enda möjlighet.

Förklaringen (ex109.): Det har blivit ovanligt många varningar (gula kort) i de sju första matcherna.

Dagens Nyheter

Ex110.: England hade *fyra ess som avgjorde matchen*, och man hade som DN förutsåg bättre anfallsspelare (96-06-16; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex111.: Og spørsmålet er hvorfor trener Aime Jacquet *introduserte sin innbytterkabal* da hans menn lignet vinnere? (96-06-16; Tom W. Johannessen)

Förklaringen (ex110.): England hade fyra ytterst viktiga och skickliga spelare som avgjorde matchen med sina insatser.

SAOL (s. 175): **ess**: etta i kortlek el. på tärning; <bildl.> skicklig person.

SOB (s. 273): **ess** el. **äss**: äv. bildligt om ngn/ngt som anses vara bäst i sitt slag: *laget saknade i gårdagens match sitt verkliga ~, NN*

Förklaringen (ex111.): Aime Jacquet bytte ut hela laget, även om de – spelarna som byttes ut - hade förmågan att vinna matcher.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): **innbytter**: (f.eks. i håndball og ishockey) spiller som trer inn i perioder av kampen i stedet for spiller som hviler; **kabal** (patiens).

Dagens Nyheter

Ex112.: "Drillo" är samtidigt en *poker-spelare*, som ständigt bedömer sannolikhet och risk (98-06-10; Jens Littorin).

Aftenposten

Ex113.: Evnen til å slåss i nitti minutter har vært *ett av våre sterkeste kort*. Men denne gangen ble det gitt over til skottene. Slik vi også ble tatt med eget våpen mot Marokko i form av langpasningene (98-06-17; Dag Vidar Hanstad).

Förklaringen (ex112.): Norges förbundskapten Olsen är en tränare som tar chanser, han försöker vinna eller försvinna.

Förklaringen (ex113.): Enligt skribenten har Norge alltid varit bra på att försöka och ge allt för att vinna. Det har varit Norges bästa medel att vinna matcher.

Dagens Nyheter

Ex114.: Zagallo borde låta *lyxjokern* lira (98-06-23; Torbjörn Petersson).

Aftenposten

Ex115.: Men så begynte tingene å skje. Drillo satte inn den ene offensive spilleren etter den andre - *poker-geniet fra Østsiden satset alle kortene en gang* (98-06-24; Magne Johansen).

Förklaringen (ex114.): Den här brasilianska lyxjokern, den ytterst skickliga supertalangen, borde få en möjlighet att visa upp vad han kan.

Förklaringen (ex115.): Drillo är en person som kan konsten att ta chanser. Han bytte in sina allra bästa kort/spelare för att få det bästa resultatet.

Expressen

Ex116.: Den italienske förbundskaptenen *tog en vild pokerchans och förlorade hela potten*, tre poäng som hade betytt en kvartsfinalplats (96-06-15; Hans Linné).

VG

Ex117.: Spania-trener Javier Clemente *satset alt på ett kort* og pøste innpå alt laget hadde av spisser for å klare en utligning mot favorittene fra Frankrike (96-06-16; Jacob Lund).

Förklaringen (ex116.): Den italienske förbundskaptenen tog den största chansen, men det hjälpte inte, eftersom Italien förlorade och åkte ut, de blev utslagna.

Förklaringen (ex117.): Clemente och Spanien hade en enda möjlighet att få en poäng genom att byta in anfallare. Han tog den chansen.

Expressen

Ex118.: Det var *det sista anfallskort* förbundskaptenen Berti Vogts hade att spela ut i ett pressat läge (96-07-01; Hans Linné).

VG

Ex119.: Spanias problemer med å finne den rette spissen gjorde at Clemente nok en gang *gamblet* og vant (96-06-19; Truls C. Andersen).

Förklaringen (ex118.): Vogts hade en enda spelare, som han kunde byta in. Den spelaren var hans sista möjlighet att vinna matchen.

Förklaringen (ex119.): Clemente spelade igen lite vågspel/hasard och lyckades vinna. Han tog stora chanser.

Expressen

Ex120.: Klockan var i princip slagen - den stod på 80 minuter - när *pokerspelaren "Drillo" spelade ut sitt sista kort* och lät storebrodern Jostein kliva in på planen (98-06-24; Petter Karlsson).

VG

Ex121.: Drillo *gamblet på høyt press* og en tidlig scoring og var nær ved å lykkes, men den største sjansen ble forspilt før fire minutter var gått (98-06-11; Bjørn Arne Johannessen).

Förklaringen (ex120.): Den norska förbundskaptenen Olsen är en djärv hasardspelare som tar sin sista chans och byter in en anfallare som kan avgöra matchen.

Förklaringen (ex121.): Olsen spelade vågspel, tog stora chanser med taktik genom att sätta press på motståndaren högt på dess eget område.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): gamble; (mest fam.) spille hasard; ta store sjanser (i forretninger, forhandlinger o.l.).

Aftonbladet

Ex122.: Hittills har domarna *viftat med 140 gula kort och sju röda* under EM (96-06-25; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex123.: Tsjekkia-Portugal 1-0. Karel Poborsky scoret en vinner for minnebøkene, gleden ble ikke som den burde vært. Grunn: Dommer Hellmuth Krug *spilte kabal med fotballkampen, delte ut ni gule og ett rødt kort*, og sendte fire tsjekkiske førstevalg i karantene (96-06-24; Morten Pedersen).

Förklaringen (ex122.): Domarna har varnat spelare 140 gånger och utvisat sju spelare.

Förklaringen (ex123.): Matchen liknade patiens, eftersom den tyske domaren varnade nio och utvisade en spelare.

Aftonbladet

Det fanns inget bra exempel på en kortspelsmetafor i 1998 års tidningar som jag hade som material.

Dagbladet

Ex124.: Drillo stod klar til å sende Egil Østenstad utpå akkurat da Brasil scoret, men *tok en pokersjanse*: Jostein Flo (98-06-24; Peter Raaum).

Förklaringen (ex124.): Drillo tog en väldigt stor och vågad chans när han bytte in Jostein Flo.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): pokersjanse: dristig sjanse: ta en pokersjanse.

Antalet exempel på kortspelsmetaforer var inte så högt som i de föregående grupperna, men ändå kunde jag hitta några intressanta och slående uttryck. Dessa beskriver fotbollens karaktär som ett spel som kan jämföras med kortspel. Varje lag har några ess – skickliga artister - bland spelarna. En spelare tar en pokerchans när han försöker tränga igenom den täta försvarsmuren. Tränare gör djärva drag om de satsar på nya par. Även domaren spelar en stor roll i detta kortspel som kallas för fotboll, de delar ut gula och röda kort för att varna och utvisa spelare.

Som sammanfattning av denna grupp kan man konstatera att ungefär samma ord och uttryck förekommer i de norska och svenska tidningarna. På basis av dessa fraser och vändningar kan man säga att det inte finns någon nämnvärd skillnad mellan de uttryck som används i tidningarna. En skillnad var ändå synlig, nämligen bruket av engelsk-baserade ord, som exempel på detta är verbet *gamble* (spela hasard/vågspel).

7.4 Övriga metaforer

Det finns också andra områden i livet som har satt sin prägel på bildspråket i form av metaforer. Jag presenterar dem här i tur och ordning. Möjligheten är sannolik att det också finns andra bilder och det hela beror på hur livlig fantasi journalisterna har.

7.4.1 Anfallsspel

Som sagt har jag även kommit på egna grupperingar. Anfallsspel, som är en av de viktigaste områdena i spelet fotboll, kan resultera i mål samt seger om det är lyckat. Det är ändå möjligt att se vacker fotboll nästan överallt i världen - i Norden, Europa och Sydamerika. Men jag vågar påstå att den vackraste fotbollen spelas i Brasilien, där den spelar en mycket viktig roll som en annan religion. Dessa exempel som jag har samlat under anfallsspel, kunde egentligen ha stått även under krigsmetaforer, eftersom krig och anfall har en likadan betydelse, men jag har valt att placera dem här.

Dagens Nyheter

Ex125.: Men inte heller denne 19-årige supertalang lyckades *komma till tals med* det fräna och välorganiserade skotska försvaret (1996-06-11; Bernd Rosqvist).

Aftenposten

Ex126.: Nå har vi fått tilbake den nødvendige selvtiliten, fastslår Jostein Flo, den storvokste stryningen som kom inn og var med på å *stange hull i Brasils forsvarsmur* (98-06-24; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex125.): Han kunde inte komma förbi det fräna och välorganiserade skotska försvaret.

Ursprungligen betyder att komma till tals med något någonting annat än förklaringen ovan. SSyOB ger betydelsen att få ett samtal med, att få byta ord med (s. 863), medan SOB ger följande förklaring till uttrycket att få tillfälle att tala med någon (s. 605).

Förklaringen (ex126.): Det norska landslaget kan jämföras med en stor ox som stångar hål i något som den ser framför sig. Normännen stångade hål i det brasilianska försvaret och skapade målchanser.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): stange: støte, renne hodet (hornene) mot noe: geitene stanger / bli stanget av en okse.

Dagens Nyheter

Ex127: Brasilien försökte med förkärlek att *vägga sig igenom det norska försvaret*, men nästan hela tiden fanns det täckning varför Frode Grodås aldrig sattes på några svårare prov (98-06-25; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex128.: *Fremover* er de gode nok for flere enn det ene målet Ricardo Sa Pinto nikket inn etter åtte minutter i 2. omgang (96-06-10; Tom W. Johannessen).

Förklaringen (ex127.): Brasilianerna försökte passera det norska försvaret med hjälp av en ganska gammal teknik.

SOB (s. 1443): väggspel; teknik i bollspel varvid man passar snett framför sin motspelare, springer förbi och får igen bollen snett bakom denne varvid medspelaren fungerar som ett slags vägg: *portugisernas ~ var effektivt mot de tröga svenskarna*

Förklaringen (ex128.): Portugals anfall var bra nog. De kunde ha gjort fler mål än ett som Ricardo Sa Pinto nickade in.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): fremover (som prep.) i retning frem og bortover: de ruslet fremover veien.

Expressen

Ex129.: Det var alldeles i början av matchen och holländarna *forcerade sig igenom Skottlands försvar* med rappt och piggt spel, stor fantasi och snabbhet medan skotska ben nafsade likt slätterknivar över gräset (96-06-11; Mats Olsson (kolumn)).

VG

Ex130.: Ett poeng var ren seier for de gjerrige skottene på Villa Park i går. De stablet seg i forsvar - og holdt målet rent da *Nederland løp over dem* de første 20 minuttene (96-06-11; Bjørn A. Johannessen).

Förklaringen (ex129.): Holland trängde sig igenom det skotska försvaret.

Förklaringen (ex130.): Holland hade total kontroll över bollen de första 20 minuterna, de behärskade spelet. Spelet spelades nästan hela tiden på den skotska halvan.

Expressen

Ex131.: Marcelo Salas och Ivan Zamorano, och inte minst lille pigge högerbacken Rojas, *hittade allt fler löpvägar genom ett alltmer frusterat försvar* (98-06-12; Petter Karlsson).

VG

Ex132.: Et øyeblikks magi var nok: Hristo Stoitsjkov (30) *vandret over halve banen, gjennom Romanias forsvar*, og sendte Bulgaria på god vei videre fra EM-puljen (96-06-14; Frode Nakkim).

Förklaringen (ex131.): Det fanns otaliga öppningar i motståndarens försvar och dessa tre spelare löpte med boll genom dem och orsakade farliga situationer för ett frusterat försvar.

Förklaringen (ex132.): Stoitchkov hade boll med sig när han lurade försvaret och löpte över halva banan och till slut gjorde ett mål som försäkrade att Bulgarien skulle åka vidare.

Aftonbladet

Ex133.: Han filmade, han klackade, han nickpassade, han *sprang rätt igenom*

rumämförsvaret med Ravellis gamle kompis Belodedici (straffmissen) som

sällskap innan han stötte in segermålet (96-06-14; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex134.: Disiplinen: Drillos har terpet dødballer de siste ukene, men glemte at de ikke duellerte mot pappfigurer i går. Marokko vant overraskende mange dødballer - og *satte fart framover* (98-06-11; Øivind A. Monn-Iversen).

Förklaringen (ex133.): Det handlar om bulgaren Hristo Stoitchkov som sprang igennem och lurade hela det rumänska försvaret.

Förklaringen (ex134.): Marokko vann överraskande många fasta situationer - frisparkar, straffsparkar och inkast – och påbörjade sina anfall fortare och fortare.

Aftonbladet

Ex135.: Marocko med Mustapha Hadji i spetsen *sprang sønder Norges försvar* (98-06-11; Petra Thorén).

Dagbladet

Ex136.: På de samme minuttene hadde Italia rullet å *løpe i stykker Tysklands midtbanestjerner* og presset forsvarerne til de mest grusomme feil (96-06-20; Øivind A. Monn-Iversen).

Förklaringen (ex135.): Mustapha Hadji var alltför snabb för det norska försvaret. De kunde inte ha någon kontroll över honom och bollen.

Förklaringen (ex136.): Italiens tempo var för mycket för Tysklands mittfältstjärnor som var i dålig form.

Nutida fotboll är ett anfallsbetonat spel, där den som har gjort mest mål vinner. Antalet metaforer som förekom i denna grupp var ganske stort, vilket är ett bra bevis på att den största delen av lagen har taktik som bygger på anfall. "Anfall är bästa försvar" har någon sagt.

Denna grupp har fått namnet anfallsspel, även om det egentligen handlar om krigsmetaforer. Jag ville även analysera de metaforer som gällde anfallsspelet. Det är ord och uttryck som står också under gruppen krig, men dessa beskriver på ett bra sätt anfallsspel, till exempel: stange hull, vägga sig igennem, løpe øver noen, springa sønder någon. Med hjälp av dessa ord och uttryck var det omöjligt att hitta några skillnader mellan de två språken. Skribenterna, både de norska och de svenska, har använt krigiska metaforer men ändå skildrar de bäst det spel som oftast resulterar i mål, anfallsspelet.

7.4.2 Benämningar på spelare och spel

I detta kapitel behandlas ord och uttryck som beskriver spelare, spel, spelskede eller spelhändelser. Sortimentet var stort och därför var det svårt att kunna välja de som ger den bästa bilden inom denna grupp.

Dagens Nyheter

Ex137.: Mittfältaren Radek Bejbl, *matchvinnare* mot Italien (96-06-25; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex138.: Skulle Stoitsjkov bli *matchvinner?* (96-06-10; Bertil Valderhaug)

Förklaringen (ex137, 138.): Matchvinnare är en spelare som har gjort det avgörande målet eller på något annat sätt inverkat på händelseförloppet i matchen, så att laget har vunnit.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): **matchvinner**: spiller som gir sitt lag seieren.

Norskan har lånat in ordet *matchvinner* från svenskan.

Dagens Nyheter

Ex139.: Pelé är troligtvis den störste av dem alla. Tre VM-guld, och en sentida *ambassadör* för världsfotbollen, är svårslaget (98-06-06; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex140.: *Dødballene* ble ikke avgjørende for kampen, Norge skapte faktisk ikke en sjanse etter dødball mot skottene (98-06-23; Rein Magnus Jensen, Pål Arne Johansen og Espen Rustgaard).

Förklaringen (ex139.): Pelé är den största av alla fotbollsspelare. Han är den högsta representanten/förespråkaren för fotboll.

Förklaringen (ex140.): På svenska kallas dødballer fasta situationer. Bollen ligger "död", dvs. det betyder frispark och straffspark.

Expressen

Ex141.: Det sa pang, ett riktigt *dunder-skott* - och tiotusen danska fans på Hillsborough-läktaren flög upp i ett glädjetjut (96-06-10; Hans Linné).

VG

Ex142.: Romania var som klokka som går og går, men aldri kommer til døra. Selv om *kanonskuddet* fra Dorinel Munteanu var inne, luktet det aldri mål av de gule (96-06-14; Frode Nakkim).

Förklaringen (ex141, 142.): Ett dunder-skott (kanonskudd) är ett kraftigt, hårt skott som kan skjutas på frispark, straffspark eller när en spelare är i rörelse..

Expressen

Ex143.: De italienska fotbollsexperterna har varnat för Salas och talar om att han kan bli en nye Paolo Rossi, den italienske *måltjuven* som blev världsmästare och skyttekung 1982 i Spanien (98-06-11; Hans Linné).

VG

Ex144.: Ole Gunnar la in en sterk søknad i kampen mot Saudi-Arabia - og har unike ferdigheter som *måltyv*, noe som ikke er helt uvesentlig (98-06-09; Rune Bratseth (kommentar)).

Förklaringen (ex143, 144.): Måltjuv och måltyv är synonymer till avslutare, målgörare, målsjuttare och målskytt, dvs. en person som kan göra mål när det behövs.

Aftonbladet

Ex145.: Schmeichel är *diktator* i sitt straffområde (96-06-10; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex146.: Billedlig talt tapte Bulgaria da Stoitsjkov bevisst gikk inn for å skade Frankrikes keeper Lama og stopper/*midtbanegeneral* Desailly (96-06-19; Øystein Jarlsbo (kommentar)).

Förklaringen (ex145.): Målvakten Peter Schmeichel är den enda som kommenderar sina medspelare i det danska straffområdet.

Förklaringen (ex146.): Desailly är den spelaren som alla måste hörsamma i det franska mittfältet.

Aftonbladet

Ex147.: Man har litat till Peter Schmeichel i mål och bröderna Laudrup, men jag vill gärna dra fram ytterligare en spelare: *mittfältsdynamon* Allan Nielsen, en av planens bästa mot Frankrike (98-06-25; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex148.: Det er meningsløst å velge *eksekutører* på bakgrunn av antall treff fra straffemerket under en koselig treningsøkt - uten press og publikum (98-06-25; Øivind A. Monn- Iversen).

Förklaringen (ex147.): Allan Nielsen är en evig, ständig kraftkälla i det danska mittfältet som orkar arbeta för sitt lags bästa.

Förklaringen (ex148.): En *eksekutør* är en spelare som utför straffspark eller frispark.

I detta kapitel har jag behandlat ord och uttryck som beskriver benämningar på spelare och spel . Materialet i denna grupp innehöll många intressanta exempel på benämningar som till exempel spelare kallas för: målskytt, målsjuttare, nyckelspelare, skyttekung, målvaktssklippa, -tavla, mittbackslås, backlås, bollmagiker; toppscorer, målmann, klassespiller, nøkkelspiller, skytterkonge samt de ord och uttryck som jag har analyserat ovan.

Denna grupp är, enligt min mening, en mycket produktiv grupp där det inte finns några gränser. Det beror helt och hållet på skribenten och hans fantasi, hur han/hon vill kalla spelare. Skillnader mellan norskan och svenskan bland materialet var minimala, men antalet engelska ord i de norska tidningarna var mycket stort. Dagens Nyheter och de svenska kvällstidningarna hade engelskbaserade ord, men till antalet var de inte många. I det norska fotbollsspråket fanns det ord som kunde stå i en engelsk fotbollsartikel, till exempel målscorer, storscorer och toppscorer vilka alla är synonymer till målgörare. Ytterligare exempel var corner (hörna) och en-touch-fotboll (väggspel).

7.4.3 Metaforer från en sportgren till en annan (fotboll)

Mycket vanligt är sekundärt bruk av idrottsliga fackuttryck i en annan sportgren än den i vilken de egentligen hör hemma. En ishockeymålvakt *simmar* framför sin bur, en bandyspelare slår bollen "på tennis" [dvs. på volley, utan studs] och ett fotbollslag slår *knockout* på sin motståndare genom ett avgörande mål. Det är framför allt den utpräglade kampsportarten boxning vars terminologi färgar av sig på andra sportgrenar (Tingbjörn 1976, s. 104).

Dagens Nyheter

Ex149.: I matchens slutskede *gick Turki-et på knäna* och ett kroatiskt vinstmål hängde i luften (96-06-13; Kjell Nilsson)(boxning).

Aftenposten

Ex150.: Verden er vond når Italia må reise hjem fra England etter tidvis oppvisningsspill. Den store lysjестemningen uteblir foreløpig, men Sacchis fremtid er selvsagt et åpent spørsmål. Selv sier han til flere aviser i dag at han ikke *kaster inn håndkleet* (96-06-20; Per Anders Madsen)(boxning).

Förklaringen (ex149.): I matchens slutskede resignerade Turkiet och accepterade sitt öde. De märkte att det inte fanns någon möjlighet att vinna matchen.

Förklaringen (ex150.): Den italienska förbundskaptenen Arrigo Sacchi ska inte ge efter, han ska visa vad han kan.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): (i boksing) å kaste inn håndkleet: tegn fra lagleder på at bokseren skal gi seg (for å unngå knockout); (også overf., fam., i all alm.) gi opp, trekke seg (fra noe håpløst, risikabelt)

Dagens Nyheter

Ex151.: Men vi gjorde ett lyckat byte och några rockader inom laget (96-06-16; Berndt Rosqvist)(schack).

Aftenposten

Ex152.: Drillo gjorde de genitrekkenes som skulle til fra sidelinjen (98-06-24; Bertil Valderhaug og Arild Sandven)(schack).

Förklaringen (ex151.): Lagets tränare gjorde ett byte och därefter placerade han spelarna på ett annat sätt på planen.

SOB (s. 995): rockad; speciellt drag i schack som innebär ett platsbyte mellan kungen och ett torn efter vissa regler äv. bildligt om annat platsbyte *vi gör en ~ inom organisationen och placerar NN på försäljningsavdelningen i stället för ON*

Förklaringen (ex152.): Egil "Drillo" Olsen gjorde sådana drag som man brukar göra i schack, för att vinna matchen.

Expressen

Ex153.: Paul Gascoigne nästan förödmjukade Colin Hendry med en lobb med vänstern och ett volleyskott med högern i mål (96-06-16; Mats Olsson (kolumn).(tennis)

VG

Det fanns inga exempel på tennis vare sig i VG 1996 eller VG 1998.

Förklaringen (ex153.): Gascoigne grundlurade Hendry genom att spela bollen i en hög lyra över denne och innan bollen träffade marken sköt Gascoigne bollen i mål.

SAOL (s. 1026): volley; slag på tennisboll före studs.

SOB (s. 1435): volley; slag eller spark mot rörlig boll innan den studsats särsk. i tennis men äv. i fotboll m.m. <eng.>*halvvolley; han tog bollen direkt på ~*

Expressen

Ex154.: Vinnarna hette i går Tjeckien, sensationslaget som brädade Italien och gick till kvartsfinal i EM. Så här glada blev tjeckerna efter att Vladimir Smicer kvitterat till 3-3 mot Ryssland i den näst sista minuten (96-06-20; Hans Linné)(schack).

VG

Ex155.: I det øyeblikket Brasil scoret, sto Egil Østenstad klar til å komme inn. Så gjorde den norske benken genistreken; inn med Jostein Flo i stedet (98-06-24; Ole Kristian Strøm og Trond Johannessen) (schack).

Förklaringen (ex154.): Tjeckien vann en seger över Italien och tog en plats i kvartsfinalen.

Förklaringen (ex155.): De träningsansvariga personerna i det norska laget gjorde några genidrag i det gröna fältets schack.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): genistrek; handling som vitner om stor begavelse; genialt påfunn.

Aftonbladet

Ex156.: Fyra av de sex matcherna sen EM gick över i *knockout-stadiet* har gått till förlängning utan att ett enda mål gjorts (96-06-27; Lasse Sandlin) (boxning).

Dagbladet

Ex157.: På Anfield Road møttes *tungvekterne*: Tyskland og Italia (96-06-20; Øivind A. Monn-Iversen) (boxning).

Förklaringen (ex156.): Med knockout-stadiet menar man matcher som spelas efter grupp-spel, dvs. i de matcher är det bara vinnaren som åker vidare.

Förklaringen (ex157.): Italien och Tyskland är stora och mäktiga fotbollsländer. De har varit framgångsrika både i EM och VM.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): tungvekter; bokser i tungvektklassen // tykk og kraftig person.

Aftonbladet

Ex158.: Dan Petrescu *hamnar i duell* i straffområdet mot Graeme Le Saux under ett rumänskt vänsteranfall (98-06-23; Lasse Sandlin) (boxning).

Dagbladet

Ex159.: Dan Eggen *tapte løpsduellen* med Christian Vieri, og dermed tapte Norge for Italia (.98-06-28; Bjørn Arne Johannessen og Jostein Overvik) (boxning).

Förklaringen (ex158.): Det blev en kamp mellan Petrescu och Le Saux om bollen i straffområdet.

Förklaringen (ex159.): Dan Eggen hinner inte ifatt Vieri och därmed förlorar han och Norge matchen, eftersom Vieri gör det avgörande målet, med vars hjälp Italien åker vidare.

Det är alltså mycket vanligt att man lånar fackuttryck från en sportsgren till en annan. Ett skäl till detta är att det kanske inte finns några goda termer eller ord i den låntagande sportsgrenen att uttrycka fenomen eller händelse i fråga. De representerade sportsgrenarna, som journalisterna har lånat uttrycken från, var boxning, schack och tennis. Boxningstermerna var de mest populära av de tre. Därefter kom schacktermer och sedan

termer som angick tennis. Man kan tänka sig att det också finns andra grenar som kan ge lån åt fotbollsjournalister, t.ex. de två alpingrenarna, slalom och utförsåkning, samt längdåkning. På basis av detta material kan jag säga att det inte finns några skillnader mellan de undersökta språken i denna grupp. Skribenterna har använt ganska likadana termer och uttryck, som är lånade från de tre ovannämnda grupperna. Eftersom det inte är möjligt att analysera alla exempel, så måste man gallra bland beläggen. Nedan står några intressanta exempel med förklaringar, både norska och svenska.

däcka/knocka någon: *slå någon i marken eller golvet* (boxning)
tungviktare: *en person som boxar i tungvikt*
ställa någon schack matt: *ställa någon i förlustställning i schack*
fotbollens tiebreak: *förlängningen efter 90 minuters spel*
ringrev: *erfaren og beregnende person (erfaren och spekulativ person; boxare)*

7.4.4 Dribbling

Fotboll, som är ett lagspel, är en idrottsgren där personliga färdigheter spelar en stor roll. Även om fotboll är ett lagspel och ett lag består av elva spelare, är det ett stort nöje att se en skicklig spelare ha en total kontroll över bollen när han dribblar bort en eller flera motspelare. I detta kapitel ska jag behandla och analysera de metaforer som gäller dribblingar.

Dagens Nyheter

Ex160.: *Den "åktur" han bjöd Stuart Pearce på* i förspelet till Grassis otroliga ribbträff framför öppet mål var en av matchens höjdpunkter (96-06-09; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex161.: En klarering traff Rasmus Bech før Brian Laudrup overtok. 27-åringen *dro ut både Couto og Paulinho Santos før 1-0 målet*; hans landskampsmål nummer ti (96-06-10; Tom W. Johannessen).

Förklaringen (ex160.): Stuart Pearce blev totalt grundlurad. Han dribblades av.

Förklaringen (ex161.): Rasmus Bech dribblade av två portugisiska försvarare, både Couto och Paulinho Santos.

Dagens Nyheter

Ex162.: Efter tio minuter *slog Frank Strandli en tunnel* (98-06-23; Ola Nordman (berättat för Jens Littorin).

Aftenposten

Ex163.: Jeg fikk en fin ball, og tenkte at her får jeg *prøve en tunnel*. Den gikk hjem, og ballen havnet perfekt foran meg (98-06-24; NTB).

Förklaringen (ex162, ex163): Att *slå/göra/prøve en tunnel* betyder alla samma sak, dvs. grundlura motståndaren genom att sparka bollen mellan benen på denne.

Dagens Nyheter

Ex164.: Hans sätt att *vända bort tre spelare* i den första halvleken och där endast en suverän räddning av Jim Leighton stoppade honom från det första VM-målet i karriären, var av högsta klass (98-06-11; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex165.: Dan Eggen hadde ikke tatt ut nok dybde, ble fraløpt, og rakk ikke å komme i god nok posisjon før *en overstegefsfinte fra Hadji sendte krølltoppen ut i forsvarsperiferien* (98-06-11; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex164, ex165): De två kursiverade uttrycken betyder båda att dribbla bort någon, men jag tycker att det norska uttrycket på något sätt är mycket färgrikare, som betyder att försvararen blev fullständigt grundlurad, medan det svenska uttrycket innebär att det var fråga om "vanliga" dribblingar.

Dagens Nyheter

Ex166.: Med hårpiskan dinglande på ryggen och iförd röda skor *snurrade marockanen upp mittbacken Dan Eggen* och satte bollen otagbart vid Frode Grodås vänstra stolpe (98-06-12; Jens Littorin).

Aftenposten

Ex167.: Først holdt Colin Hendry på å heade i eget nett, deretter *kjørte Ronaldo karusell med tre skotter*, men Leighton reddet skuddet (98-06-11; Espen Hansen).

Förklaringen (ex166): Marockanen, Hadji, dribblade bort den norska försvararen Dan Eggen så att det gick runt i huvudet på denne. Han blev fullständigt grundlurad.

Förklaringen (ex167): Den brasilianska anfallaren, Ronaldo, dribblade bort tre skottar. Det gick lätt som en plätt, han lekte med skottarna.

Expressen

Ex168.: Å andra sidan *drev Andrej Kantjelskis friskt med världens bästa Paolo Maldini* i första halvlek och Sergej Kirjakov *hade en fint som gjorde att Maldini såg yr ut* (96-06-12; Mats Olsson (kolonn)).

VG

Ex169.: *Herjingen med Paolo Maldini*, kåret til verdens beste forsvarsspiller, i kampen mot Italia fikk storklubbene til å heve øyenbrynene (96-06-24; Knut Espen Svegaarden).

Förklaringen (ex168): Den italienska försvararen, Paolo Maldini, blev fullständigt grundlurad först av Andrej Kantjelski och senare av Sergej Kirjakov. De två anfallarna lurade honom så att det gick runt i huvudet på denne

Förklaringen (ex169): Paolo Maldini blev fullständigt och skickligt grundlurad. Egentligen betyder å herje (herjing) att härja *ödelägga, plundra*, men i detta exempel har det en annan betydelse: att dribbla/lura någon.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): *herje*: fare ødeleggende frem; rasere; plyndre: vikingene herjet i fremmede land / en pyroman, tyvebande, ungdomsgjeng herjer i byen.

Expressen

Ex170.: Och när den vidunderlige Jay-Jay Okocha *lekte med Søren Colding med den där svårtydda men skitfräcka finten* där han rullar bollen under högerfoten och springer åt vänster var det den 34-årige Michael Laudrup som överträffade nigerianerna både vad gäller teknik, fantasi, lekfullhet, skicklighet och - ett par väldigt lyckliga fötter (98-06-29; Mats Olsson (kolumn)).

Förklaringen (ex170): J-J O grundlurade totalt Søren Colding med sin fräcka och djärva/dristiga fint.

Förklaringen (ex171): Poborsky dribblade bort två portugisiska försvarare med hjälp av sin medspelare. De väggspelade sig förbi de två försvararna.

Expressen

Ex172.: Pearce, 34, förstod aldrig en spelglad Kubilay Türkyilmaz och *gick på en blåsning* som liknade den Jesper Blomqvist tog med Sven Andersson på Olympia i fjol (96-06-09; Mats Olsson (kolumn)).

Förklaringen (ex172): Den engelska försvararen Pearce blev fullständigt grundlurad med en ytterst skicklig fint.

VG

Ex171.: Poborsky, med kallenavnet «Steve» på grunn av den kanadiske alpinisten med samme etternavn, *spilte flipper med to portugisiske forsvarere*, fikk ballen tilbake rett i beina – og lobbet på keeper Baia fra 16-meteren (96-06-24; Knut Espen Svegaarden).

VG

Ex173.: Monaco-spissen tok vare på Daniel Amokachis kunstferdige pasning og *fintet libero Trifon Ivanov helt ned på gresset* (98-06-20; Jostein Overvik).

SOB (s. 126): blåsning; 3 det att bli grundlurad <ngt vard.> *företagsledaren åkte på en riktig ~ när han försökte köpa upp konkurrenten*

Förklaringen (ex173): Liberon Ivanov blev fullständigt grundlurad, så att denne inte visste vad som skedde.

Aftonbladet

Ex174: 83:e minuten: Stig Inge Bjørnebye skickar en långboll mot Tore André Flo som *vänder bort Baiano i straffområdet* och placerar bollen iskallt i bortre hörnet (98-06-24; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex175: Billedlig talt tapte Bulgaria da Stoitsjkov bevisst gikk inn for å skade Frankrikes keeper Lama og stopper/midtbanegeneral Desailly. Bokstavelig talt var de sjanseløse fordi Frankrike tilhører en annen sfære i fotballsammenheng. Deschamps, Lizarazu, Zidane og alle de andre som gir spillet mening i form av innhold på et estetisk plan, *vridde og vrent motstanderen ut av form* slik at Bulgaria etter hvert liknet en skurefille (96-06-19; Øystein Jarlsbo ((kommentar)).

Förklaringen (ex174): Den norska anfallaren Tore André Flo dribblar bort den brasilianska försvararen *Baiano* i straffområdet, i ett litet utrymme.

Förklaringen (ex175): Dessa tre skickliga spelare gjorde vad de ville med de bulgarska spelarna. De gjorde narr av dem med sina finter.

Aftonbladet

Ex176: De stora ögonblicken var många: Paul Inces härligt framprovocerade straff, *Gascoignes lätta dans mellan brandgula spelare* före 3-0, David Seamans räddning ensam med Dennis Bergkamp, Alan Shearers grymhet framför mål... (96-06-19; Lasse Sandlin (kolumn)

Dagbladet

Ex177: Skuddet: Slik ser det ut når en av verdens beste spisser *valser rundt med sambaguttene fra Brasil*. Tore André Flo slo til da Norge trengte det aller mest.

Förklaringen (ex176): Paul Gascoignes dribblingar mellan de brandgula spelarna, rumänerna, gick lika lätt som en dans. Han grundlurade dem.

Förklaringen (ex177): Tore André Flo gav en lektion i fotbollsteknik till brasilianare, sambakillar.

Norsk ordbok (Norsk språk 2.0): valse: jeg *valset opp med ham* tok ham grundig i skole

NNSOB (s. 511) *valse opp med en læxa* upp någon.

I detta kapitel har jag behandlat och analyserat dribblingsmetaforer. Dribblingsförmågan är en viktig kunskap bland fotbollsspelare, eftersom den kan jämföras med en dekoration på en tårta. Det är någonting som är skönt att se på. Generellt kan det sägas att de norska och svenska varianterna liknar mycket varandra, men ändå finns det några skillnader. Både de norska och de svenska skribenterna har använt fantasirika uttryck, men ändå är de norska uttrycken något färgrikare, sett ur en stilistisk synpunkt, som exempel kan man se på exemplen 166 och 167. Denna grupp är ett mycket produktivt metaforsområde; det finns inga gränser.

7.4.5 Teknik

De metaforer som tillhör den här gruppen är sådana som beskriver bland annat spelare och lag som om de vore maskiner, robotar eller maskindelar som tillsammans bildar en fungerande enhet. Det tyska fotbollslagets sätt att spela fotboll har i många sammanhang kallats för maskinmässig fotboll, eftersom det inte erbjuder några finesser, medan den brasilianska fotbollen sägs vara den fantasirikaste i världen. I detta kapitel försöker jag behandla och analysera några intressanta exempel som har förekommit i artiklarna.

Dagens Nyheter

Ex178: Samtidigt verkar inte EM-favoriten ha *gått på alla cylindrar* hittills (96-06-18; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex179: Men jeg har jo registert at *laget ikke har fungert som det skal* (98-06-18; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex178; ex179): I dessa exempel jämför skribenterna (det tyska) laget med en motor som fungerar ofullkomligt eller bristfälligt. Det använder inte all sin kraft.

Dagens Nyheter

Ex180: Det är framför allt *lagmaskinen* som imponerar (96-06-17; Berndt Rosqvist).

Aftenposten

Ex181: Ingen av de tre andre spissene i den tyske troppen er i stand til å være den samme trusselen som det Bayern München-spissen er for ethvert forsvar. Det er med andre ord *rusk i det tyske maskineriet* (96-06-24; Bertil Valderhaug).

Förklaringen (ex180): Även i detta exempel är det fråga om det tyska laget som journalisten jämför med en bilmotor/maskin. Själva ordet *lagmaskin* innebär att laget fungerar som en maskin, dvs. det erbjuder inga finesser. Spelet är maskinmässigt.

Förklaringen (ex181): Det tyska lagets prestationer har inte varit de bästa, eftersom de inte har sin bästa prestationsförmåga.

Dagens Nyheter

Ex182: Mest sevärda spelare: Raul, Denilson, *den franska spelmotorn Zida-ne*, Roberto Baggio i Italien (98-06-06; Torbjörn Petersson).

Dagens Nyheter

Ex183: Desailly är *en av de viktigaste kuggarna i förbundskapten Aime Jacquets bygge* som inför eftermiddagens EM-semifinal mot Tjeckien på Old Trafford radat upp 27 landskamper utan förlust (96-06-26; Berndt Rosqvist).

Förklaringen (ex182): Den franska mittfältsspelaren Zinedine Zidane anses vara den drivande kraften, som håller spelet i gång, i det franska mittfältet. Han är hjärtat och hjärnan i laget. Motorn i apparaten som heter Frankrike.

Förklaringen (ex183): Ett fotbollslag består av 11 självständiga delar, kuggar, varav varje har sin egen viktiga uppgift. Laget kan anses vara en maskin och om en av dessa viktiga kuggar slutar fungera, så kan detta resultera i att prestationer blir bristfälliga.

Dagens Nyheter

Ex184: *Vi gjorde ett par justeringar i vårt spel* under pausvilan (96-06-09; Berndt Rosqvist).

Dagens Nyheter

Ex185: *Nu tänkte laget visserligen till i den andra halvan av den andra halvleken* (96-06-15; Berndt Rosqvist).

Förklaringen (ex184): Även här anses laget, eller i själva verket spelet, som en motor eller accelerationsbil som ska justeras för att den ska fungera något bättre.

Förklaringen (ex185): I den andra halvan av den andra halvleken började laget visa vad de verkligen kan göra med bollen.

Antalet tekniska metaforer i Aftenposten, både 1996 och 1998, var ganska litet, medan i Dagens Nyheter var det gott om intressanta belägg.

Expressen

Ex186: Däremot fick *mittfältsmotorn Kjetil Rekdal* fart på sina gula skor i andra halvlek och fick marockanerna att tappa koncentrationen. tappa koncentrationen (98-06-11; Petter Karlsson).

VG

Ex187: Backen Radek Latal, viktig mann både defensivt og offensivt er ute. Det samme er den glimrende markeringsstopperen Jan Suchoparek, banens bestemann i går. I tillegg spissen Pavel Kuka og *midtbanemotoren Radek Bejbl* (96-06-24; Knut Espen Svegaarden).

Förklaringen (ex186, ex187): Dessa två spelare, Kjetil Rekdal i det norska laget och Radek Bejbl i det tjeckiska laget, spelar viktiga roller i sina lag. Det är de som bygger upp spelet i mittfältet och det beror på dem hur många målchanser dessa två lag har eller kan bygga upp. Man kan väl säga att dessa två fungerar som startmotorer i bilar (=i deras lag).

Expressen

Ex188: Mer än bara skinn på näsan har portugisiska stjärnan Joao Pinto. Som om det inte vore nog med att han alltid är ett orosmoment för motståndarförsvarena - tack vare sitt prestationshöjande plåster på näsan har han numera ork att *hålla ångan uppe i 90 tuffa minuter* (96-06-10; Mats Olsson (kolumn)).

VG

Ex189: Men Italia rakk i alle fall å finne noen ømme punkter i *den tyske lagmaskinen* før de satte seg på flyet, blant annet at liberoen Matthias Sammer ikke er feilfri under press, og det kan være en nyttig registrering før sluttspillet starter for alvor (96-06-20; Truls Dæhli (kommentar)).

Förklaringen (ex188): Skribenten Mats Olsson jämför den portugisiska anfallaren Joao Pinto med ett lokomotiv som orkar bättre med lite hjälp.

Förklaringen (ex189): jämför exemplet 181 (s. 65)

Expressen

Ex190: Tyskland brukar vara som Greatful Dead. Jag såg Greatful Dead en enda gång och bandet hade en startsträcka på tre-fyra timmar men när de väl kom i gång var de *en väloljad, pumpande och hårdsvängande maskin* (98-06-16; Mats Olsson (kolumn)).

VG

Ex191: *Midtforsvaret er bærebjelken i landslaget* (98-06-23; Truls Dæhli (kommentar)).

Förklaringen (ex190): Om Tyskland kommer i gång , så då blir de ett lag som är svårt att hejda. Tyskland kan jämföras med ett lokomotiv som kör med stor hastighet.

Förklaringen (ex191): Mittförsvaret är den viktigaste delen i det norska landslaget. Om det misslyckas i någon match, så bryter hela laget samman.

Expressen

Ex192: Den slutade 1-1. Jämfört med semifinalen senare *gick brassarna på halvfart* den gången (98-06-17; Lars Hiltingsson).

VG

Ex193: 1-0 var vakker, men enda mer delikat var manøveren Ronaldo foretok seg da han snappet ballen fra Abdelilah Saber fire minutter etter pause, *koblet inn toppfarten*, fintet Youssef Rossi og serverte på sølvfat til Bebeto. Brasil hadde 3-0 og cruiset inn resten av kampen (98-06-17; Bjørn Arne Johannessen).

Förklaringen (ex192): Brasilien spelade med ett tempo av 50 %. De spelade inte på allvar utan lekte med motståndaren. Brassarna körde på låg växel.

Förklaringen (ex193): Ronaldo beskrivs som en bil när han växlade upp för att nå toppfarten. Den brasilianska toppanfallaren, Ronaldo, accelererade från låg till hög.

Aftonbladet

Ex194: De skotska spelarna vet vad som hänt, *lägger i en extra växel* (96-06-19; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex195: Matthias Sammer er en iskald, kalkulerende og superforsvarstype som tar seg framover og *setter turboen på for Tyskland* (96-06-25; Morten Pedersen).

Förklaringen (ex194): Skottarna börjar spela med större iver. De får en extra vitamininjektion samt ökar fart och tempo i sitt spel för att kunna vinna matchen.

Förklaringen (ex195): Alltid när Mathias Sammer klär sig i den tyska landslagströjan, gör han sitt bästa och något mer. Han kör på en extra hög växel.

Aftonbladet

Ex196: Lama är *en viktig del i det nya franska storlaget som är på väg att byggas upp*; ett lag som i går med viss möda spelade sin 27:e match i rad utan förlust (96-06-23; Nicklas Brunzell).

Dagbladet

Ex197: Det var bare *tilfeldige og puslete elementer igjen av den trygge fasttømrede spillestilen* som sendte Drillos på parademarsj gjennom VM-kvalifiseringen (98-06-17; Øivind A. Monn-Iversen).

Förklaringen (ex196): Det franska fotbollslaget beskrivs här som en maskin eller en byggnad, som håller på att byggas upp. Denna maskin/byggnad består av lika viktiga delar, där målvakten, Lama, är en av dem.

Förklaringen (ex197): Spillestil, spelstil, är ett kraftigt byggt hus som innehåller små och viktiga delar. Huset har blivit färdigt, men så blir det utsatt för en jordbävning som förstör

största delen av byggnaden. Efter jordskalvet återstår det bara några slumpmässiga och skröpliga delar.

Aftonbladet

Ex198: Man har litat till Peter Schmeichel i mål och bröderna Laudrup, men jag vill gärna dra fram ytterligare en spelare: *mittfältsdynamon Allan Nielsen*, en av planens bästa mot Frankrike (98-06-25; Lasse Sandlin).

Dagbladet

Ex199: Men derfra og ut var det mest Spania. Mer *maskinmessig*, mindre fantasifullt klarte spanjolene å jobbe inn utlikninga og et par gode sjanser til å vinne (96-06-10; Øivind A. Monn-Iversen).

Förklaringen (ex198): Allan Nielsen är en energisk spelare i det danska mittfältet. Han orkar ge allt/sitt bästa. Hans exempel inspirerar även andra.

Förklaringen (ex199): Spanien spelar som en maskin. Spelet är inte roligt att se på. Det finns ingen fantasi, men det bär frukt, dvs. ger ett lyckat resultat i form av ett mål.

Aftonbladet

Ex200: Drillo vill ha mittfältsspelare som kan komplettera försvarsspelet, *reparera misstag* och snabbt ställa om till anfalls-spel (98-06-24; Olle Svenning).

Aftonbladet

Ex201: Kanske kan man säga att *Maldini har något bättre och effektivare verktyg* (98-06-28; Olle Svenning).

Förklaringen (ex200): Drillors önskemittfältsspelare kan försvara, anfalla och om han begår ett misstag var som helst på fotbollsplanen, så är han tillräckligt skicklig att erövra bollen tillbaka från motståndaren. Eller om det begås ett misstag i försvaret, så är han duktig nog att klara ut situationen också där.

Förklaringen (ex201): Uttrycket kan ha två förklaringar: a) Förbundskaptenen Cesare Maldini har något bättre och effektivare spelare än motståndaren. b) Försvararen Paolo Maldini är något skickligare än motståndarlagets försvarare och han har gjort fler mål.

Tekniska termer utgör ett stort område inom de flesta språken och det gäller både norska och svenska. I detta kapitel har jag analyserat tekniska metaforer som har förekommit i mitt material. Eftersom den moderna världen är så tekniskt betonad, man skulle kunna tro att detta angår även artiklar som skrivs om fotboll, men de var, i själva verket, ganska få. Som generell sammanfattning av detta kapitel skulle man kunna omnämna att det inte finns några nämnvärda skillnader mellan metaforerna som skribenterna har använt i de norska och svenska tidningarna. Lagen jämförs med maskiner som fungerar bra eller

inte alls. På något sätt var språket, eller speciellt metaforerna, inte så fantasirika som man skulle kunna tro på basis av överskriften. Detta beror först och främst på skribenterna som inte har haft någon större uppfinningsförmåga, när de skrivit sina reportage om fotbolls-matcherna.

8. RESULTAT

8.1 Statistik

Jag analyserar och redogör för de två tabellerna, som står nedan (s. 70 och 72). Jag försöker även med hjälp av dessa tabeller jämföra norska och svenska morgontidningar samt norska och svenska kvällstidningar, om det finns några skillnader i antalet bildliga uttryck mellan norskan och svenskan samt mellan tidningspar, dvs. Dagens Nyheter/Aftenposten, Expressen/Verdens Gang (VG), Aftonbladet/Dagbladet. Denna jämförelse baserar sig på antalet olika metaforer och i nästa kapitel försöker jag jämföra metaforerna stilistiskt.

Jag har valt att presentera två tabeller, eftersom på detta sätt är det lättare att lägga fram eventuella skillnader i morgon- och kvällstidningar. I varje tabell finns det samma grund, dvs. jag har lagt fram de tolv grupperna som jag har behandlat och analyserat (kap. 5-7.4.5). Överst i tabellerna står det tidningar i fråga och längst ned under tidningsnamnet står det totala antalet användbara belägg (i alla tolv grupper) i denna tidning. Till höger om gruppnamnet står det totala antalet belägg fördelat mellan de norska och svenska tidningarna samt fördelningen i procent.

Till tabell 1 (se nedan) har jag samlat belägg från alla tidningar under fotbolls-VM 1996 i England. Som man kan se i tabellen, är det små eller inga skillnader alls (i procent) i liknelser, metonymier, krigsmetaforer, musikmetaforer, anfallsspel samt benämningar på spelare och spel, medan det finns något större olikheter i perifraser, skådespels-, kortspels-, dribblings- och teknikmetaforerna samt i gruppen metaforer från en sportgren till en annan (fotboll). Med hjälp av procentsatser kan man konstatera att något större skillnader finns det i perifraser, det vill säga de norska journalisterna har använt något mer

Tabell 1: Antalet användbara exempel i källmaterialet från EM1996

	Dagbladet -96	VG -96	Aftenposten -96	Expressen -96	Aftonbladet -96	Dagens Nyheter -96	Totalt (st.) (no./sv.) (i procent no.; sv.)
Liknelser	13	8	5	18	9	6	59 (26/33) (44%/56%)
Metonymier	108	53	127	103	81	53	525 (288/237) (55%/45%)
Perifraser	11	14	28	29	39	9	130 (53/77) (41%/59%)
Krig	28	39	21	29	17	42	176 (88/88) (50%/50%)
Skådespel	10	15	12	36	29	29	131 (37/94) (28%/72%)
Musik	7	8	7	6	3	7	38 (22/16) (58%/42%)
Kortspel	6	8	8	6	1	3	32 (22/10) (69%/31%)
Anfall	11	8	4	14	3	9	49 (23/26) (47%/53%)
Dribbling	5	8	3	21	13	4	54 (16/38) (30%/70%)
Teknik	2	9	3	5	6	13	38 (14/24) (37%/63%)
Benämningar...	34	73	88	100	59	18	372 (195/177) (52%/48%)
Metaforer från en...	6	11	4	17	12	19	69 (21/48) (30%/70%)
Totalt	241	254	310	384	272	212	

perifraser än sina svenska kollegor. Norrmännen är kanske något mer intresserade av det kulturella, eftersom de har använt mer skådespelsmetaforer än svenskarna. De svenska journalisterna är något flitigare kortspelare än de norska eller de har gjort mer bekantskap med dessa termer. I dribblings- och teknikmetaforerna är det en klar skillnad som tyder på att norrmännen har studerat något mer dribblingar och det tekniska än svenskarna har gjort. En stor skillnad finns det även i den sista gruppen som betyder att dessa journalister har bekantat sig även med andra grenar.

Jämför man tidningarna och ser eventuella skillnader från en annan synpunkt, så blir dessa något större än fallet var med grupperna: DN-Aftenposten (212-310), Expressen-VG (384-254) och Aftonbladet-Dagbladet (272-241). Vill man dra slutsatser av skillnaderna mellan tidningsparen, så kan man säga att journalisterna i Aftenposten hellre använder

bildliga uttryck än sina kollegor i Dagens Nyheter, dvs. det är en ganska stor skillnad mellan dessa två tidningar. Skillnaden är större i kvällstidningar, om man ser dem som grupp [sv: (384+272=656)-no.(254+241=495)]. Skillnaden mellan Expressen och VG är väldigt stor, medan den är ganska liten mellan Aftonbladet och Dagbladet.

Tabell 2 (se s. 72) gäller alla de exempel som jag har använt från fotbolls-VM i Frankrike 1998 för nästan tre år sedan. Ser man först på skillnader mellan de analyserade tidningarna, kan man konstatera att det finns flest exempel i svenska tidningar i varje tidningspar: Dagens Nyheter-Aftenposten (229-156=73), Expressen-VG (213-143=70) och Aftonbladet-Dagbladet (200-131=69). På basis av denna information kan man säga att de svenska journalisterna har använt mycket flitigare bildliga uttryck, även om Sverige inte deltog i VM i Frankrike, medan Norge kvalificerade sig till Frankrike.

Ser man på procentsatserna, är skillnaderna här större än de var i 1996 års material. I grupperna ser det ut som de svenska journalisterna har använt mer bildliga uttryck än sina norska kollegor. Bara två grupperna, musik- och kortspelsmetaforer, gör ett undantag, där det finns mer norska bildliga uttryck än svenska. Detta är på något sätt ett överraskande resultat, eftersom Sverige inte hade något lag i Frankrike. I resten av grupperna har de svenska uttrycken en betydande majoritet, medan i två grupper är skillnaderna mycket små: krigs- och dribblingsmetaforer.

Tabell 3 (kvällstidningar 1996 och 1998) och 4 (morgontidningar 1996 och 1998) som står i bilagan är för läsaren för att han eller hon kan göra sina egna jämförelser. De två tabellerna innebär samma information som tabell 1 och 2.

8.2 Analys

I denna analysdel behandlar och analyserar jag noggrannare de grupper som jag har valt att ta upp i den egentliga analysdelen. Jag hade ett stort antal artiklar från norska och svenska morgon- och kvällstidningar till mitt förfogande. Ur dessa artiklar plockade jag ut lämpliga metaforer som jag sedan fördelade i grupperna. Underlaget för grupperingen var några av Tingbjörns (1976) grupper, dvs. liknelser, krigsmetaforer, skådespels- och musikmetaforer, kortspelsmetaforer, teknik, metaforer från en sportgren till en annan, metonymier och perifraser, men jag kom också på mina egna grupper.

Tabell 2: Antalet användbara exempel i källmaterialet från VM1998

	Dagbladet – 98	VG – 98	Aftenposten – 98	Expressen – 98	Aftonbladet – 98	Dagens Nyheter – 98	Totalt (st.) (no./sv.) (i procent: no.; sv.)
Liknelser	5	4	3	15	9	12	48 (12/36) (25%/75%)
Metonymier	23	41	58	47	59	64	292 (122/170) (42%/58%)
Perifraser	6	5	10	32	21	8	82 (21/61) (26%/74%)
Krig	31	26	22	20	16	34	149 (79/70) (53%/47%)
Skådespel	11	7	1	16	28	30	93 (19/74) (20%/80%)
Musik	8	3	5	0	3	5	24 (16/8) (67%/33%)
Kortspel	5	5	4	3	0	3	20 (14/6) (70%/30%)
Anfall	6	0	3	5	6	8	28 (9/19) (32%/68%)
Dribbling	7	12	3	6	10	7	45 (22/23) 49%/51%
Teknik	1	4	1	5	8	12	31 (6/25) (19%/81%)
Benämningar...	24	30	45	62	33	36	230 (99/131) (43%/57%)
Metaforer från en...	4	6	1	2	7	10	30 (11/19) (37%/63%)
Totalt	131	143	156	213	200	229	

Grupperna namngav jag efter deras innehåll. Sammanlagt blev det ca 53 olika klasser, men eftersom detta arbete måste ha vissa gränser, vad gäller antalet sidor, var jag tvungen att gallra ut några intressanta grupper. Hade jag analyserat alla de ca 53 grupperna, så kunde denna avhandling ha blivit flera hundra sidor lång. De grupper som jag utelämnade var:

beteende, blandade, cirkus, djur, domarspel, ekonomi, engelska ord, EU, försvarsspel, göra mål, hantverk, hushåll & pengar, jakt, klichéer, konst, kunskaper, kyrklig hierarki, ljusfenomen, mat, medicin, målvaktsspel, natur, ordspråk, ordlek, politik, resor resande, religion, sjöfart farkoster, skjuta, skola, slang & talspråk, spelare, spelsked, speltaktik, trafik, väder, världslig hierarki och åkdon.

Som sagt, först ska jag analysera de valda grupperna en efter en och därefter ska jag försöka besvara frågorna som jag har ställt i kapitlet Syfte (sidan 5 och 6). Sammanlagt fanns det 12 grupper i min analys utöver de grupper som jag var tvungen att utelämna.

EM-materialet (314) var något bredare än VM-materialet (237). Nedan förekommer det några jämförelser mellan tidningarna och man måste minnas att det finns något färre artiklar i VM-materialet än i EM-materialet. Siffrorna (237 och 314) innebär antalet artiklar och ur dessa artiklar har jag plockat ut de bästa exemplen som jag har analyserat. Den första gruppen, som jag har analyserat och haft exempel ur, är liknelser. Antalet användbara exempel i denna klass var totalt 107 (se tabell 1 och 2). I de tidningar som jag hade från fotbolls-EM 1996 fanns det totalt 59 användbara exempel. De två kvällstidningarna, Dagbladet och Expressen, hade flest exempel, totalt 31 stycken. 1998 års tidningar, de som jag hade som material, hade något färre exempel, sammanlagt 48 stycken. I 1998 års material var det den svenska Expressen och Dagens Nyheter som hade flest användbara exempel, totalt 27 stycken (tabell 2).

Som sagt fanns det en stor mängd exempel på liknelser som kunde ha använts. En liknelse är ett språkligt fenomen eller en språklig term, som förekommer både i norska och svenska, dvs. i denna grupp finns det inte några stora skillnader mellan de två analyserade språken vare sig i morgontidningar eller kvällstidningar. Man kunde ju hitta några små olikheter, som ändå inte är så betydelsefulla att de borde nämnas, mellan de två språken i ordförrådet, eftersom journalisterna ser matcherna "med olika ögon", dvs. de har olika åsikter om matcherna och deras händelser. Språket i de norska och svenska morgontidningarna är skriftspråkligt, medan språket i kvällstidningarna har gått mot talspråket. Detta visar de ord och uttryck som skribenterna har använt i sina artiklar. Speciellt bra exempel på liknelser var exemplen nummer ett (från Dagens Nyheter), två (från Aftenposten), fem (från Expressen) och tolv (från Dagbladet) (s. 19 och s. 20).

Nästa grupp som jag analyserade i min undersökning var metonymierna. Denna grupp innehöll sammanlagt 817 användbara exempel och den var den största av de 12 grupperna som jag hade i min undersökning. Det fanns totalt 525 exempel från EM i fotboll 1996. Flest exempel hade Aftenposten och Dagbladet, 127 st. resp. 108 st. År 1998 var Frankrike värdnation för fotbolls-VM. Antalet exempel var inte så stort som i artiklarna från EM 1996. Dagens Nyheter, Aftonbladet och Aftenposten hade flest exempel av de sex tidningarna (tabell 2).

På basis av detta material som jag plockat ut ur artiklar kan man konstatera att det inte finns några olikheter i språket mellan norska och svenska. Både de norska och svenska journalisterna har använt metonymier, som alltså betyder förändring av namn eller ordbyte. Ämnesområdena var ganska breda. Det förekom helt typiska metonymier, som *fotbollens moderland*. Ett annat allmänt ämne var att styra ett lag, som *Det kan vara hans sista på den danska kuskbocken* och *"Lillebror" med dataexperten Egil "Drillo" Olsen vid rodet...*

De bästa exemplen på metonymier är exemplen 13 (DN), 14 (Aftenposten) och 21 (Expressen). Även bland metonymierna kan man märka att det finns en tendens mot talspråk i kvällstidningarna, t.ex. *bränna sin chans*.

Perifraser fungerar som ersättningsord eller omskrivningar och de refererar alltid till människor. Denna grupp var den femte största av de 12 grupperna med sammanlagt 212 användbara exempel. Fördelningen av exemplen var följande i tidningar från 1996: Flest exempel hade Aftonbladet, därefter kom Expressen och sedan Aftenposten (tabell 1). Vad gäller året 1998, så var de två perifrasrikaste tidningarna de två svenska kvällstidningarna, dvs. Aftonbladet och Expressen. Nedan finns tre ytterst goda exempel.

Ex13.: 30 år efter VM-triumfen har *fotbollens moderland* vittring på en ny mästerskapstitel på hemmaplan (96-06-23; Anders Sjöstrand).

Ex14.: «Alder, form og skader har forandret Danmark. Peter Schmeichel og Brian Laudrup er de eneste som *vet hvordan det er å holde Henri Delaunau Cup*», fortsetter avisen og glemmer Henrik Larsen som gjorde et litt overraskende come-back i startoppstillingen i går (96-06-10; Tom W. Johannessen).

Ex21.: Det franska mittfältet påminner förbluffande mycket om *årgången 1982* (98-06-13; Petter Karlsson).

Ämnesområdet i de svenska och norska morgontidningarna tycks gälla spelare, lag och färgen på deras speltröja, som det står i exemplen 29 och 32.

Ex29.: I norr, inte alltför långt från skotska gränsen, söker fransmännen den form som ska ta "*Les Bleus*" (de blå) ändå till Wembley den 30 juni - EM-finalen (96-06-15; Kjell Nilsson).

Ex32.: Italia var bare interessert i å ri på den 1-0-ledelsen de hadde. *De blå fra støvlandet* la seg bakpå, tettet igjen, trillet ball, trakk ut tid og gjorde ikke mer enn de trengte å gjøre (98-06-28; Bertil Valderhaug).

Det fanns sammanlagt 14 exempel på perifraser ur kvällstidningarna, som hade olika ämnen. Skribenterna hade kommit på namn som baserar sig på lagets geografiska läge, sedan fanns det sådana uttryck som är allmänna eller typiska för det landet som det är fråga om, till exempel en berömd spelare, en färg osv.: *Gli Azzuri* (Italien), *den spanske armada* (Spanien), *sambaguttene* (Brasilien) mm. Perifraser är en sådan bildspråksgrupp där bara skribentens fantasi sätter gränserna. Journalisterna i dessa kvällstidningar hade lika ofta använt sådana uttryck som är typiska för det allmänna språket, som *pannkake-landet*, Danmark. Jag kunde i alla fall finna en olikhet i denna grupp och den var de norska skribenternas sätt att omskriva landsnamnet, spelare eller tränare: *Gazza & Co.* (England). Denna skillnad är ändå mycket liten, så att norska och svenska ligger mycket nära varandra i detta avseende. Detta var ett fenomen som jag inte märkte i de svenska artiklarna. Generellt kan man säga att bruket av perifraser är typiskt både i det norska och det svenska språket.

I denna undersökning har jag behandlat och analyserat bland annat metaforer: krigs-, skådespels-, musik- och kortspelsmetaforer. Gruppen krigsmetaforer hade den tredje största förekomsten av användbara exempel i mitt breda material. Den totala mängden var 325, vars fördelning mellan de två undersökta årens tidningar var följande: året 1996 gav sammanlagt 176 stycken exempel, medan tidningarna från två år senare, 1998, hade något mindre antal, nämligen 149. Orsaken till denna stor skillnad är mängden artiklar, eftersom jag inte hade lika många reportage från åren 1996 och 1998. Det var den svenska Dagens Nyheter (42 st.) och den norska VG (Verdens Gang) (39 st.) som hade flest intressanta exempel från fotbolls-EM i England 1996, medan 1998 var det Dagbladet (31 st.) och Dagens Nyheter (34 st.).

Fotboll är krig, men krig är inte fotboll. De svenska skribenterna (Dagens Nyheter) har använt olika ord och uttryck när de skrivit sina reportage: målvakten sträcker vapen, laget försöker vinna mark på mittfältet eller det handlar om en fotbollsarmé. Dessa uttryck kunde också ha stått i någon utrikesartikel om krig. I de norska exemplen är det fråga om nästan likadana saker, dvs. man försvarar sig mot någon eller man har ett strategiskt vik-

tigt vapen bland sina trupper. Även om jag efter exempelsatserna i den preliminära analysen skrev att det inte finns några stora skillnader, så efter lite närmare analys fann jag några skillnader. Med hjälp av exemplen 48-55 kunde jag lägga märke till att de norska journalisterna skrev något mer om att försvara sig än vad deras svenska kollegor gjorde. Skillnaden är inte stor, men det finns en, dvs. de svenska journalisternas sätt att skriva om matcherna är på något sätt attackerande, anfallande, medan deras norska kollegor skriver defensivt. Skälet till denna olikhet kan vara historiskt. Även journalisterna i de svenska kvällstidningarna (Aftonbladet och Expressen) verkar formulera sig på ett något aggressivt sätt, vilket framgår av de verb som de använder i sina reportage (se exempel 56 *pulvrise-ra* och exempel 58 *mosa*). De norska skribenterna verkar ha valt något neutralare ord, om man jämför dem i förhållande till de svenska.

Ett fotbollslag är en teatergrupp som består av elva skådespelare som har i uppgift att underhålla publiken med sina prestationer. Antalet exempel i denna grupp, skådespelsmetaforer, var inte så stort som man kunde tänka sig. Sammanlagt blev det 224 smakprov och dessa fördelade sig enligt följande mellan de två åren: fotbolls-EM fick 131 belägg, medan VM i fotboll 1998 fick bara 93 stycken (tabell 1 och tabell 2). På basis av de exempel, som jag har använt, kan man konstatera att det inte finns några betydelsefulla skillnader mellan norska och svenska, vilket angår både morgon- och kvällstidningar, men ändå märkte jag att en svensk skribent har en tendens att använda talspråkliga ord i sina artiklar och denna tendens märkte jag inte hos någon av de norska journalisterna. Skribenterna har använt liknande ord som man finner i bok- och filmrecensioner, där det är fråga om *huvudpersoner och –roller, regissörer, genombrott osv.*

Nästa grupp i min analys var musikmetaforerna som inte var så populära bland journalisterna. Området musik var inte så produktivt som man kunde tänka sig bland journalisterna, eftersom det bara blev 62 belägg. Fördelningen av metaforerna mellan de norska och svenska tidningarna var ganska jämn för båda årens tidningar.

Även om det fanns ett ganska magert material som gällde musikmetaforer, kunde man lägga märke till att det inte fanns några stora olikheter i betydelse. De fotbollsintresserade journalisterna i den svenska morgontidningen, Dagens Nyheter, har använt för musiken kända termer och uttryck, till exempel duo, trio och kvartett. Den enda skillnaden var bruket av ett verb som förbinder sig till musik, orkestrar och kapellmästare, nämligen att dirigera. Detta verb förekom i svenska texter, men inte i de motsvarande norska. Ordet finns

väl i norskan, men skribenterna har i alla fall inte använt det. Ämnesområdet och orden i de norska och svenska kvällstidningarna är liknande som i Dagens Nyheter och Aftenposten, dvs. skribenterna skriver om artister, dirigenter osv. Kanske är uttrycken något färgrikare hos de norska skribenterna än de svenska, men i stort sett finns det inga stora skillnader mellan de använda musikmetaforerna i norskan och svenskan. Ett exempel som är värt att nämna är nummer 103.

Ex. 103.: etter utskiftningen *falt vi tilbake til samme rytme* som vi hadde før pause (98-06-17; Trond Johannessen (VG))

Kortspel sägs vara ett ganska populärt sätt att koppla av samt fördriva tiden inom sportvärlden, men det kan man knappast märka i antalet metaforer bland artiklarna, eftersom det sammanlagt bara var 52 exempel (tabell 1 och 2). Med denna siffra kommer kortspelsmetaforerna sist i ordningen bland de grupper som jag har analyserat.

De ord och uttryck som har använts i reportagen är helt vanliga termer. Laget eller de elva spelare samt avbytare, som varje förbundskapten har att välja mellan, betraktas som en kortlek. I denna kortlek finns det mer eller mindre starka kort och ess som tränaren kan lägga på "bordet". På basis av de exempel (108-124), som jag har haft som belägg, kan jag konstatera att det inte finns några betydelsefulla olikheter mellan norskan och svenskan. Trots det faktum att det inte fanns några stora skillnader, kunde jag hitta en liten avvikelse i norskan som inte finns i dess grannspråk. Journalisterna i de norska tidningarna använder engelskbaserade ord, som till exempel *gamble* (se ex121). Men bruket av engelska eller engelskbaserade ord är ganska vanligt i norskan, även om deras antal inte var särskilt stort i de texter som jag gick igenom.

Anfallsspel är kanske det mest betydelsefulla området i "det gröna fältets schack", eftersom man får ett positivt resultat, en seger, om man lyckas göra flera mål än motståndaren. Denna grupp hade sammanlagt 82 användbara belägg, varav den största delen härstammar från EM-artiklar. Flest exempel i EM-tidningarna hade Dagbladet och Expressen, 11 resp. 14, medan i VM-tidningarna fick Dagens Nyheter första priset med åtta belägg och Aftenbladet samt Dagbladet kom på andra plats med sex belägg. I denna grupp har jag valt att analysera bara 12 exempel.

När det gäller de norska och svenska morgontidningarna, så finns det inga stora betydelsefulla skillnader, men en olikhet kunde ändå märkas. Om man på svenska vill uttrycka att

lagets anfallsspel ser bra ut, så säger man *de var goda i anfallet /anfallsspelet*, medan i norskan säger man *de var gode fremover*. Detta gäller självklart även kvälls-tidningar. Annars var det nästan omöjligt att hitta några klara skillnader mellan uttrycken, eftersom de var så likartade.

Till gruppen benämningar på spelare och spel har jag tagit sådana ord och uttryck som beskriver spelare, spel, spelskeden och spelhändelser samt andra "fenomen" som har med fotboll att göra. Här fanns det näst största antalet belägg, sammanlagt 602 (se fördelningen i tabeller 1 och 2).

Generellt sett finns det inte heller i denna grupp några klara olikheter vare sig i morgontidningar eller kvällstidningar, utom på ett ställe som angår spelhändelser, nämligen frisparkar och straffsparkar. I norskan och svenskan finns det två helt olika sätt att uttrycka detta: I norskan talas det om *dødballer*, medan i svenskan använder man uttrycket *fasta situationer*. I denna grupp finns det även norska ord som är inlånade från svenskan. De två inlånade orden är *matchvinner* och *måltyv*. Ett av skälen till inlåningen av svenska sporttermer är Sveriges ledande ställning i den nordiska sportvärlden (Vinje 1972, s. 84). Även om det inte finns några betydelsefulla skillnader mellan norska och svenska i denna grupp, noterade jag att de norska fotbollsjournalisterna använder oerhört ofta ord som verkar vara av engelskt ursprung, som exempel kan jag nämna några synonymer till ordet målgörare: *målscorer*, *storscorer* och *toppscorer*. Ytterligare exempel var *corner* (hörna) och *en-touch-fotball* (väggspel).

Grupp nummer tio i min analys var metaforer från en sportgren till en annan. Man kan tänka sig att många andra sportgrenar lånar idrottsliga fackuttryck till fotbollen, men i dessa artiklar kunde jag bara hitta uttryck som hör hemma i boxning, schack och tennis. Sammanlagt fanns det 99 belägg i denna grupp och med denna siffra blev det delad plats nummer sju. Med hjälp av de exempel som jag har analyserat kan man konstatera att det inte finns olikheter mellan de två undersökta språken i denna grupp. För att kunna säga om journalisterna har uttryck även från andra grenar än de ovannämnda borde man ha ett litet större material över flera år. Ändå tror jag att det inte bara är dessa tre grenar som lånar termer, ord och uttryck till fotbollen utan det finns också andra grenar som gör det, till exempel alpingrenarna, slalom och utförsåkning, samt längdåkning.

Näst sista gruppen heter dribbling som betyder en spelares förmåga att lura en motståndare. Även här fanns det 99 användbara exempel. I 1996 års tidningar fanns det sammanlagt 54 belägg och de tre största tidningarna i denna grupp var Expressen, Aftonbladet och Verdens Gang (VG). De motsvarande tidningarna, dvs. de fyra största, i 1998 års tidningar var också Verdens Gang (VG), Aftonbladet, Dagens Nyheter och Dagbladet. Sammanlagt fanns det något färre exempel i VM-artiklarna (tabell 1 och 2).

Jag hade sammanlagt 8 exempel på morgontidningssidan som innehöll bland annat precis likadana uttryck (exemplen 162 och 163). I det första exempelparet (exemplen 160 och 161) har den svenska skribenten använt något mer fantasi än sin norska kollega som uttrycker situationen med ett vanligt verb. De två sista exempelparen i morgontidningarna visar att de norska journalisterna har något mer fantasi och fyndighet. Den enda skillnad som jag kunde hitta mellan de norska och svenska morgontidningarna var att de norska uttrycken var färgrikare än de motsvarande svenska. Försöker man jämföra dribblingsmetaforer i morgontidningar med dem i kvällstidningar, så kan man konstatera att kvällstidningsjournalisterna har använt mer fantasi och fyndighet när de har skrivit sina reportage. Även på kvällstidningssidan märkte jag att de norska journalisterna har uttryckt sig mycket färgrikare än sina svenska kollegor.

Den sista gruppen i min analys under rubriken Övriga metaforer var teknik, men även om denna var sist, var det inte den mest betydelselösa. Den fick plats nummer tio med sammanlagt 69 uttryck. Denna grupp var inte så "produktiv" som man kunde tänka sig. Bland 1996 års tidningar var Dagens Nyheter, Verdens Gang och Aftonbladet de tre tidningar som hade flest användbara uttryck (tabell 1), medan 1998 var det de svenska tidningarna - Dagens Nyheter, Aftonbladet och Expressen – som hade flest sådana uttryck.

Sammanlagt har jag behandlat och analyserat 24 uttryck (exemplen 178-201). På morgontidningssidan finns det 2 exempel från Aftenposten och 6 uttryck från Dagens Nyheter, dvs. fyra svenska exempel är utan norskt exempel, men jag ville inte utelämna exemplen 182-185, eftersom de var ytterst goda uttryck. Beträffande de fyra första exemplen, så beskrivs lagen som maskiner. Inga skillnader kunde jag hitta mellan de norska och svenska uttrycken vare sig i morgontidningar eller i kvällstidningar. Det var möjligt att finna samma uttryck i norska och svenska morgon- och kvällstidningar (se exemplen 180 och 189). Generellt sett använde journalisterna sådana uttryck som beskrev lagen eller spela-

re som maskiner/maskindelar eller robotar. Ibland ansågs även själva spelet som en maskin som kunde justeras.

DISKUSSION

Detta arbete är den sista delen i trilogin som började med mitt pro-seminarium. Därefter kom seminariearbetet och nu gäller det denna pro gradu –avhandling. Temat i alla arbetena har varit fotboll, eftersom jag alltid har varit intresserad av fotboll. Jag har genomgått samt analyserat ett stort och brett material för att kunna redogöra om det finns några skillnader i bildspråket mellan norska och svenska. Det var ytterst många journalister som skrev reportage om fotbolls-EM i England och om VM i fotboll i Frankrike för två och ett halvt år sedan.

I bilaga 4 har jag listat de grupper som jag fick efter att ha genomgått artiklarna och jag har även själv skapat namnen på dessa grupper. De norska och svenska journalisterna har använt likadana bildliga uttryck i sina reportage, så i det avseendet finns det inga skillnader mellan norska och svenska.

Varför använder man dessa bildliga uttryck i fotbollsreportage? Oftast är det så att en journalist får eller är tvungen att skriva ett reportage om flera matcher, särskilt vid stora turneringar såsom EM- och VM-turneringar. Om en journalist skulle välja att berätta om en fotbollsmatch utan några bildliga uttryck, vore det en ytterst torr och tråkig läsning, eftersom med hjälp av dessa språkliga hjälpmedel blir reportagen mer intressanta och färgrikare. Ju livligare reportage en skribent skriver, desto mer intressanta blir hans eller hennes artiklar att läsa. Ett välskrivet, färgrikt reportage med några, inte för många bildliga uttryck, är ett bra medel att marknadsföra en tidning.

En målning är en målares mästerverk, så är också ett fotbollsreportage med bildliga uttryck ett mästerverk som journalisten har skapat. Efter att ha undersökt materialet kan jag konstatera att journalisterna använder allmänna (vardagliga) bildliga uttryck, men de har också en del sådana etablerade uttryck som bara fotbollsgalna personer känner till.

Den sista frågan som jag har ställt var, om det finns nya eller gamla metaforer. Ifall de finns hur ska man definiera skillnaden mellan ny och gammal. Med hjälp av detta arbete är det omöjligt att finna de rätta svaren på denna fråga, eftersom det kräver att man un-

dersöker bildliga uttryck under en längre tid, inte bara artiklar från två turneringar som bara har två år mellan sig. Ett svar på frågan om nya och gamla metaforer kräver artiklar från 10 eller 20 års tid.

Mitt primära skäl till att börja skriva om detta ämne, bildspråket i fotbollsreportage, var det faktumet att det inte finns så många som skrivit sin pro gradu –avhandling om fotboll eller om bildspråket i fotbollsartiklar. Jag hade en hypotes innan jag inledde mitt arbete och det var att det inte finns några stora skillnader mellan norskt och svenskt fotbollsspråk, i alla fall vad beträffar bildspråket.

Fotboll är ett ämne som ger journalister fria händer att använda fantasin och det har de också gjort, för inom fotbollsspråket finns det rikligt med metaforer. Efter att ha gått igenom mitt material kan jag konstatera att det inte finns några större olikheter mellan språken vad angår bildspråket.

Allmänt kan man konstatera att språket i de norska och svenska morgontidningarna är skriftspråkligt, även om journalisterna i dessa tidningar då och då använder några ord och uttryck som tillhör slang eller talspråk. I norskan kan man träffa oerhört många ord av engelskt ursprung, men även inlåningen av ord och uttryck från svenskan är ganska allmänt. I följande grupper kunde jag inte hitta några olikheter: liknelser, metonymier, skådespelsmetaforer, anfallsspel och teknik.

Som sagt, var skillnaderna rätt små. Även om det inte fanns några skillnader i gruppen *metaforer från en sportgren till en annan*, så kunde man konstatera att det kanske inte bara är de tre grenarna som lånar uttryck till fotbollen, utan även alpingrenarna – slalom och utförsåkning – samt längdåkning gör det. I gruppen *perifraser* var olikheten ganska liten. De norska skribenterna tycker om att omskriva landsnamnet på följande sätt: namnet på en spelare eller en tränare med förkortningen Co., som betyder company. Detta sätt att uttrycka ett landsnamn på var obekant hos de svenska journalisterna. Följande grupp där jag märkte olikheter var *krigsmetaforer*. De svenska journalisterna skrev eller använde aggressiva och anfallande ord och uttryck, medan deras norska motparter skrev artiklar och reportage som var defensiva. Bland *skådespelsmetaforerna* låg skillnaden mellan norska och svenska artiklar i att norrmännen använde något färgrikare ord och uttryck än svenskarna. Även i bruket av *musik-* och *dribblingsmetaforerna* kan man se att de norska är färgrikare än de svenska.

I gruppen *kortspelsmetaforer* lade jag märke till en liten avvikelse som gällde bruket av engelska eller engelskbaserade ord, men generellt sett är det ganska vanligt att man ganska ofta använder engelska ord i norskan. Den enda skillnaden som fanns i gruppen *anfallsspel* var sättet att skriftligt yttra det att man lyckats i anfallet: svenska journalister säger *de var goda i anfallsspelet*, medan de norska uttrycker samma sak med ett enda ord *fremover*. Nästa grupp där jag fann en liten olikhet var *benämningar på spelare och spel*. Om en domare dömer frispark eller straffspark, så uttrycks detta på olika sätt i norska och svenska: *dødballer* (no.) och *fasta situationer* (sv.).

SAMMANFATTNING

Syftet med denna avhandling har varit att med hjälp av facklitteratur och ordböcker analysera och jämföra de norska och svenska bildliga uttrycken som förekommer i sex tidningar – den svenska morgontidningen, Dagens Nyheter, och de två svenska kvällstidningarna, Aftonbladet och Expressen, samt den norska morgontidningen, Aftenposten, och de två norska kvällstidningarna, Dagbladet och VG (Verdens Gang).

Materialet till denna pro gradu –avhandling består av reportagen om fotbolls-EM i England 1996 och VM i fotboll i Frankrike 1998. Det totala antalet artiklar är 551 varav jag har tagit fram 201 exempel som jag har behandlat och analyserat.

Som sagt, försöker jag beskriva och behandla bildspråket i de norska och de svenska fotbollsreportagen. Som utgångspunkt har jag haft Gunnar Tingbjörns (1976), *Sportspråket i spalterna – ett målrelaterat språk* med vars hjälp jag har analyserat artiklarna. Centrala och intressanta fotbollstermer och –uttryck har jag excerperat ur artiklarna och därefter har jag klassificerat dem enligt Tingbjörns grupper, men jag har även skapat mina egna grupper. De grupper som jag har använt är:

liknelser, metonymier, perifraser, krigsmetaforer, skådespelsmetaforer, musikmetaforer, kortspelsmetaforer, anfallsspel, benämningar på spelare och spel, metaforer från en sportgren till en annan, dribbling och teknik.

De ovannämnda grupperna är bara en fjärdedel av de grupper som jag skapade samtidigt som jag genomgick artiklarna. I de valda grupperna var det möjligt att välja mellan många

goda exempel, medan några av de grupperna som jag utelämnade hade bara en eller två exempel.

I början av denna avhandling har jag berättat om fotbollens historia i Sverige och Norge samt något om spelreglerna. Därefter kommer ett kapitel om sportspråket, där jag redogör bland annat för tidningsspråkets internationalisering samt för tidigare forskning om sportspråket.

Kapitel fyra är en inledning till själva analysen (kapitel 5 – 7.4.5) som börjar på sidan 16 med liknelser. Som sagt, har jag behandlat och analyserat sammanlagt tolv grupper och i början av varje grupp har jag skrivit om teorin om gruppen i fråga. Vid alla grupper har jag haft minst två och högst fyra exempelsatser per tidning, men sista gruppen *teknik* utgör ett undantag, för vad beträffar tidningsparet Dagens Nyheter/Aftenposten så fanns det inte så många intressanta exempel i Aftenposten som i DN. Ändå ville jag inte utelämna de fyra "extra" exempelsatserna i gruppen teknik, eftersom de var mycket beskrivande. De två andra tidningsparen var Expressen-VG och Aftonbladet-Dagbladet. Efter varje exempelsats har jag försökt ge en förklaring både till den svenska och den norska satsen. Vid analysen av exemplen har jag använt flera ordböcker, bland annat Norstedts stora svenska ordbok och SAOL, och CD-ROMen Norsk språk 2.0.

I slutet av var grupp har jag analyserat innehållet i gruppen samt jämfört de två språken som jag undersökt i, men i analysdelen kommenterar jag grundligare de eventuella skillnaderna mellan norskan och svenskan.

Jag har i slutet av avhandlingen bifogat fyra bilagor. I den första finns det de länder som deltog i VM i Frankrike 1998 och EM i England 1996, medan den andra listan innehåller de journalister, sorterade efter år och tidning, som har skrivit artiklar och reportage om EM och VM. Den tredje bilagan innebär två tabeller den första (tabell 3) består av antalet användbara belägg i kvällstidningar (EM 1996 och VM 1998) och den andra av antalet användbara belägg i morgontidningar (EM 1996 och VM 1998). Den fjärde bilagan består av de grupper som jag fick efter att ha genomgått artiklarna.

MATERIAL

Det svenska materialet (267 artiklar):

Dagens Nyheter 06.06-02.07.1996 och 05.06-28.06.1998

Aftonbladet 09.06-01.07.1996 och 08.06-29.06.1998

Expressen 09.06-01.07.1996 och 01.06-30.06.1998

Det norska materialet (284 artiklar):

Aftenposten 10.06-01.07.1996 och 02.06-28.06.1998

Dagbladet 10.06-01.07.1996 och 10.06-28.06.1998

VG (Verdens Gang) 10.06-01.07.1996 och 02.06-29.06.1998

KÄLLITTERATUR

Alnæs, Karsten (1973), *Språk og massemedier*. Oslo. J.W. Cappelens Forlag A/S, s. 156.

Beard, Adrian (1998), *The language of sport*. London. Routledge. s. 117.

Cassirer, Peter (1986), *Stilistik & Stilanalys*. Stockholm. Biblioteksförlaget AB. s.

Dahlstedt, Karl-Hampus (1969), "Massmedierna och språket." Stockholm. *Språkvård* 1969:2, s. 3-9.

Dahlstedt, Karl-Hampus (1970), "Massmedierna och språket." Stockholm. Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård · 41, s. 102.

Fröberg, Paul (1967), "*Stil: översikt av språkutveckling, stilarter, diktarter och versformer.*" Stockholm. Magn bergvalls Förlag. Tredje omarbetade och utökade upplagan.

Grahn, Lars (1965), "Det moderna tidningsspråket." Stockholm. *Språkvård* 1965:4, s. 3-11. Svenska Bokförlaget/Norstedts.

Hallberg, Peter (1987), "Litterär teori och stilistik". Göteborg. Norstedts Tryckeri AB. Tredje upplagan, andra tryckningen. s. 240.

Hawkes, Terence (1977), "Metaphor". London. J. W. Arrowsmith Ltd. Second edition. s. 105.

Homén, Olaf (1954), "Poetik". Stockholm. Almqvist & Wiksell. s. 382.

Lakoff, George & Johnson, Mark (1980), *Metaphors We Live By*. Chicago. The University of Chicago Press, Ltd., London. s. 242.

Ljung, Magnus (1988), *Skinheads, hackers & lama ankor*. Engelskan i 80-talets svenska. Stockholm. Bokförlaget Trevi AB. s. 193.

"*Metafora – ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin.*" (1992),: Harvilahti, Lauri, Kalliokoski, Jyrki, Nikanne, Urpo och Onikki, Tiina (red.). Helsinki, Suomalaisen kirjallisuuden seura. s. 362.

MLFÅ = Modersmåslärarnas Årskrift: Stockholm 1912-

Mäkelä, Reijo (1992), Om fotbollsspråket i tidningarnas sportspalter. Pro gradu – avhandling i nordisk filologi. Tammerfors universitet. s. 92.

Möjjer, Kjell (1989), Svensk språkstil: Stil & stilanalys. Solna. Ekelunds Förlag AB. s. 143.

Nerman, Bengt (1968), *Pressehistorisk årbog 1968*. Fiktion eller verklighetsbeskrivning? Om språksyn och idrottstexter. Köpenhamn. Dansk pressehistorisk Selskab. s. 89-109.

Nilsson, Stig (1986), "Engelskan i tidningssvenskan". Stockholm. *Språkvård* 1986:1, s. 23.

Nordman, Marianne (1992), Svenskt fackspråk. Lund. Studentlitteratur. s. 279.

Roksvold, Thore (red.) (1993), "Sport i avis – 7 analyser av norsk sportsjournalistikk". Fredrikstad. Institutt for Journalistikk. s. 149.

Spelregler för fotboll med 5-mannafotboll och 7-mannafotboll, 1996. Stockholm. Svenska Fotbollförbundet. s. 142.

Stålhammar, Mall (1997), "Metaforernas mönster – I fackspråk och allmänspråk". Stockholm. Carlsson Bokförlag. s. 216.

Svensk fotboll - igår, idag, i morgon. 1994. s. 19. Svenska Fotbollförbundet. Stockholm.

Svenskt litteraturllexikon (1964). Lund. Andra utvidgade upplagan. C W K Gleerup Bokförlag. s. 620.

Teleman, Ulf & Wieselgren, Anne Marie, 1990. *ABC i stilistik*. Malmö. Liber. Upplaga 1:10. s. 137.

Tingbjörn, Gunnar (1976), Sportspråket i spalterna – ett målrelaterat språk. *Ord och stil*. Språkvårdssamfundets skrifter 8: 89 – 112. Studentlitteratur. Lund.

af Trampe, Peter (1990), Språkbrukaren och orden. Lund. Studentlitteratur. s. 126.

Tryti, Tone (1984), *Norsk slang*. Universitetsforlaget. s. 200.

Vestergård, Anders (1992), *Hur få en mera kompetent sportjournalistik?* Helsingfors. Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, s. 157.

Vinje, Finn-Erik (1970), *Moderne norsk avisspråk - Noen tendenser i morfologi og syntaks*. Norsk språknemnd Skrifter 6. J. W. Cappelens Forlag A/S. s. 126.

Vinje, Finn-Erik (1972), *Svecismer i moderne norsk*. Oslo. A. W. Brøggers Boktrykkeri A/S. Norsk språknemnd skrifter 9. s. 150.

Vinje, Finn-Erik (1982), *Journalistspråket*. Fredrikstad. Institutt for Journalistikk. s. 335.

Wadenstein, Evert (1957), "Om svenskt idrottsspråk". *MLFÅ* 1957: s. 80-92.

Wigforss, Harald (1962), "Tidningarna och svenska språket". Göteborg. *MLFÅ* 1962: s. 81-89.

Åkermalm, Åke (1972), "Svenskt tidningsspråk - Texter med kommentarer". Skrifter utgivna av Svenskläraryöreningen 142. Lund. CWK Gleerup Bokförlag. s. 151.

Östberg, Thomas (1993), Sportjournalistik – en innehållsanalys av fyra dagstidningar 1961 – 1991. Arbetsrapport nr 24. Göteborg. s. 118.

ORDBÖCKER

Johannisson, Ture & Ljunggren K. G. (1995), *Svensk handordbok* (SHOB). Konstruktioner och fraseologi. Stockholm. Svenska språknämnden och Norstedts förlag. Andra upplagan. s. 891.

NNSOB = Norstedts norsk-svenska ordbok

Norstedts norsk-svenska ordbok (NNSOB) (1992), Svenska språknämnden, Norsk språkråd och Norstedts Förlag AB, Första upplagan. s. 547. Stockholm och Oslo.

Norstedts stora svenska ordbok (SOB) (1988), Göteborg. Språkdata, Göteborgs universitet. Språkdata och Esselte ordbok 1990. Andra upplagens första tryckning. s. 1513.

SAOL = Svenska Akademiens ordlista över svenska språket

SOB = Norstedts stora svenska ordbok

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket (SAOL)(1998), Falkenberg. Ytterlids. Svenska Akademien. Tolfte upplagan, andra tryckningen. s. 1066.

Svensk synonymordbok (SsyOB) (1992), Stockholm. Norstedts Förlag AB. Fjärde upplagan, tredje tryckningen. s. 1028.

ÖVRIGA KÄLLOR

CD-ROM

Compact 98 –multimedialexikon 1998, fotboll [cd-rom]. Stockholm: Bonnier Lexikon AB

Kunnskapsforlaget skriveskive: *Norsk Språk 2.0*; de elektroniske ordbøkene [cd-rom]. Oslo. 1997.

World wide web

FIFA, Olympic Football Tournament, Sydney 2000, 1994 [www]. Tillgängligt på <<http://www.fifa2.com/scripts/runisa.dll?S7:gp:908917:67173+olympics/2000/index>> Hämtat 12 april 2000).

FIFA, Results and standings, 1998 [www]. Tillgängligt på <<http://www.fifa2.com/scripts/runisa.dll?S7:gp:609647:67173+/gl/compet+1040+1998>> Hämtat 21 maj 2000).

Norges Fotballforbund (NFF): *De største prestasjonene 1999* [www]. Tillgängligt på <http://www.fotball.no/nff_fakta/prestasjonene.html> Hämtat 27 mars 2000.

Norges Fotballforbund (NFF): *NFF-fakta Høydepunkter i norsk fotballhistorie 1999* [www]. Tillgängligt på <http://www.fotball.no/nff_fakta/hoydepunkter.html> Hämtat 27 mars 2000.

Svenska Fotbollförbundet: *Svenska Fotbollförbundets historia 1998* [www]. Tillgängligt på < <http://www.svenskfotboll.se/historia.asp> > Hämtat 12 april 2000.

UEFA: EURO 2000. Replay 1960-1996, 2000 [www]. Tillgängligt på <<http://www.euro2000.org/en/replay/1996/0,1068,,00.html>>. Hämtat 21 maj 2000.

BILAGOR

Bilaga 1

Länder som deltog i fotbolls-VM i Frankrike 1998. Länderna står i den ordning som de fick efter gruppspelen (FIFA, Results and standings, 1998).

Grupp A: Brasilien, Norge, Marocko, Skottland.

Grupp B: Italien, Chile, Österrike, Kamerun.

Grupp C: Frankrike, Danmark, Sydafrika, Saudiarabien.

Grupp D: Nigeria, Paraguay, Spanien, Bulgarien.

Grupp E: Holland, Mexiko, Belgien, Republiken Korea.

Grupp F: Tyskland, Jugoslavien, Iran, USA.

Grupp G: Rumänien, England, Colombia, Tunisien.

Grupp H: Argentina, Kroatien, Jamaica, Japan.

Länder som deltog i fotbolls-EM i England 1996 i alfabetisk ordning (UEFA: EURO 2000. Replay 1960-1996, 2000).

Grupp A: England, Holland, Schweiz, Skottland.

Grupp B: Bulgarien, Frankrike, Rumänien, Spanien.

Grupp C: Italien, Ryssland, Tyskland, Tjeckien.

Grupp D: Danmark, Kroatien, Portugal, Turkiet.

Här följer en lista över journalister som skrivit om EM och VM i de norska och svenska tidningarna ordnad efter tidning och år.

Det svenska materialet (267):

Dagens Nyheter:

EM96: Berndt Rosqvist, Kjell Nilsson, Johan Esk (TT), Anders Sjöstrand och Cecilia Jacobsson (DN:s korrespondent).

VM98: Marcus Christenson, Jens Littorin, Martin Olczak, Berndt Rosqvist och Torbjörn Petersson.

Aftonbladet:

EM96: Nicklas Brunzell, Bengt Olsson, Lasse Sandlin, Olle Svenning och Petra Thorén.

VM98: Nicklas Brunzell, Lasse Sandlin, Olle Svenning och Petra Thorén.

Expressen:

EM96: Rikard Björk, Hans Linné och Mats Olsson.

VM98: Staffan Erfors, Lars Hildingsson, Petter Karlsson, Hans Linné och Mats Olsson.

Det norska materialet (284):

Aftenposten:

EM96: Ulf Peter Hellstrøm (Aftenpostens korrespondent), Tom W. Johannessen, Per Anders Madsen (Aftenpostens korrespondent), Arnfinn Mauren (NTB), Arild Sandven och Bertil Valderhaug.

VM98: Ulf Peter Hellstrøm (Aftenpostens korrespondent), Arild Sandven och Bertil Valderhaug och därtill Tove Gravdal, Espen Hansen, Dag Vidar Hanstad, Rein Magnus Jensen, Magne Johansen, Pål Arne Johansen, Robert Veiåker Johansen, Bjørn T. Kristiansen, Espen Rustgaard och NTBs tjänster.

Även försvararen Henning Berg från det norska laget berättade om sina egna och lagets intryck i kåserier "Henning på banen" med hjälp av Arild Sandven.

Dagbladet:

EM96: Gorm S. Andresen, Svein Birkemoe, Arvid Holmlund, Ottar Jakobsen, Øystein Jarlsbo, Håkon Lund, Øivind A. Monn-Iversen, Morten Pedersen, Vaclav Pletanek, Peter Raum och Ivar Thoresen.

VM98: Tormod Brenna, Tom Grønvold, Øivind A. Monn-Iversen, Lars Navestad, Morten Pedersen och Peter Raaum.

VG:

EM96: Truls C. Andersen, Truls Dæhli, Bjørn Arne Johannessen, Jacob Lund, Jon Magnus, Frode Nakkim och Knut Espen Svegaarden.

VM98: Rune Bratseth (före detta kapten i det norska laget i USA-VM), Truls Dæhli, Arvid Eriksen, Bjørn Arne Johannessen, Trond Johannessen, Henrik Odiin, Henning Olsen, Jostein Overvik, Ole Kristian Strøm och Knut Espen Svegaarden.

Tabell 3: Antalet användbara exempel i kvällstidningarna (Dagbladet, VG, Expressen och Aftonbladet) från EM1996 och VM1998.

	Dag- bladet -96	Dag- bladet - 98	VG - 96	VG - 98	Expres- sen - 96	Expres- sen - 98	Afton- bladet - 96	Afton- bladet -98	Totalt (st.) (no./sv.) (i procent: no.; sv.)
Liknelser	13	5	8	4	18	15	9	9	81 (30/51) (37%/63%)
Metonymier	108	23	53	41	103	47	81	59	515 (225/290) (44%/56%)
Perifraser	11	6	14	5	29	32	39	21	157 (36/121) (23%/77%)
Krig	28	31	39	26	29	20	17	16	206 (124/82) (60%/40%)
Skådespel	10	11	15	7	36	16	29	28	152 (43/109) (28%/72%)
Musik	7	8	8	3	6	0	3	3	38 (26/12) (68%/32%)
Kortspel	6	5	8	5	6	3	1	0	34 (24/10) (71%/29%)
Anfall	11	6	8	0	14	5	3	6	53 (25/28) (47%/53%)
Dribbling	5	7	8	12	21	6	13	10	82 (32/50) (39%/61%)
Teknik	2	1	9	4	5	5	6	8	40 (16/24) (40%/60%)
Benämning- ar...	34	24	73	30	100	62	59	33	415 (161/254) (39%/61%)
Metaforer från en...	6	4	11	6	17	2	12	7	65 (27/38) (42%/58%)
Totalt	241	131	254	143	384	213	272	200	

Tabell 4: Antalet användbara exempel i morgontidningarna (Aftenposten och Dagens Nyheter) från EM1996 och VM1998

	Aftenposten - 96	Aftenposten – 98	Dagens Nyheter – 96	Dagens Nyheter – 98	Totalt (st.) (no./sv.) (i procent: no.; sv.)
Liknelser	5	3	6	12	26 (8/18) (31%/69%)
Metonymier	127	58	53	64	302 (185/117) (61%/39%)
Perifraser	28	10	9	8	55 (38/17) (69%/31%)
Krig	21	22	42	34	119 (43/76) (36%/64%)
Skådespel	12	1	29	30	72 (13/59) (18%/82%)
Musik	7	5	7	5	24 (12/12) (50%/50%)
Kortspel	8	4	3	3	18 (12/6) (67%/33%)
Anfall	4	3	9	8	24 (7/17) (29%/71%)
Dribbling	3	3	4	7	17 (6/11) (35%/65%)
Teknik	3	1	13	12	29 (4/25) (14%/86%)
Benämningar...	88	45	18	36	187 (133/54) (71%/29%)
Metaforer från en...	4	1	19	10	34 (5/29) (15%/85%)
Totalt	310	156	212	229	

Grupperna som jag fick efter att ha genomgått artiklarna:

liknelser, metonymier, perifraser, krigsmetaforer, skådespelsmetaforer, musikmetaforer, kortspelsmetaforer, anfallsspel, benämningar på spelare och spel, metaforer från en sportgren till en annan, dribbling och teknik.